

ВІСЬКО

№06 (96) 2008

УКРАЇНИ

Ukraine — NATO:
is the example
of effective
partnership

4

До вищої освіти —
через службу
за контрактом

15

Сержант
як «становий
хребет армії»

42

Професійні ліхтарі
Вибухонебезпечні, тактичні,
підводні

Кейси для зброї, радіозасобів

www.peli-ua.com
+3 8 (044) 5921118

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАННИЙ ОРГАН
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Головний редактор:

Володимир ГОРИШНЯК
redactorVU@yahoo.com

Редакційна колегія:

Іван АНДРОСЕНКО
Олександр ВАСИЛЕНКО
Вячеслав БУГІЛЬ
Петро БУНЯК
Володимир ГАЛАНЦЕВ
Микола ГУЦУЛЯК
Володимир ДІБРОВА
Микола ДРАГАН
Віктор КАРПОВ
Сергій КОЖЕНЕВСЬКИЙ
Олександр КОПАНИЦЯ
Григорій КРИВОШЕЯ
Юрій КУЗНЕЦОВ
Михайло МАЛЯРЧУК
Віталій РАДЕЦЬКИЙ
Іван СТУПАК
Ілля ТИЩЕНКО
Ігор ХАЛЯВІНСЬКИЙ
Микола ЦИЦЮРСЬКИЙ
Леонід ШОЛОМИЦЬКИЙ
Людмила ШПИТЯК
Анатолій ЧАЙКОВСЬКИЙ

Дизайн та верстка:

Андрій ПОГОРЕЛОВ

Літературні редактори:

Валентина БОЖОК
Олена БУРСУК

Реклама:

Вадим ЗЕЛІНСЬКИЙ
В'ячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Засновник Міністерство оборони України
Рік заснування часопису — 1994,
Перший редактор — Вячеслав БОЛОТНЮК

Адреса редакції: вул. Мельникова, 81. 04050,
Київ, Україна, а/с 72. Тел. (044) 483-08-39,
489-38-59, 454-42-02.
E-mail: viysko2003@ukr.net;
http://www.vu.mil.gov.ua/
© «Військо України», 2008

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 827 від 12.07.1994 р.
Підписано до друку: 2.06.2008 р.

Передплатний індекс: 74101

Передплату можна оформити в кожному
відділенні зв'язку.

Інформаційна підтримка:
Управління прес-служби МО України.

При використанні матеріалів посилання на
журнал «Військо України» обов'язкове. Журнал
надає авторам можливість висловлювати
думки, які не віддзеркалюють погляди редакції.
За зміст реклами відповідає рекламодавець.

Технічна
підтримка

ГЕОПОЛІТИКА 4

Ukraine — NATO: example of effective partnership

Борис КРЕМЕНЕЦЬКИЙ, Анатолій ПЕТРЕНКО

ТЕМА НОМЕРА 6

Професійна армія: соціально-політичні проблеми та шляхи їх розв'язання

Віталій РАДЕЦЬКИЙ

ЕКСКЛЮЗИВ 10

В'ячеслав Бугіль: «Відновити престиж військових мас-медіа та повагу до журналістів у погонах є справою нашої честі»

СЛОВО — ТЕЖ ЗБРОЯ 14

Воєнкори

Євген ЛЕВЧЕНКО

ОСВІТА 17

До вищої освіти — через службу за контрактом

Людмила ШПИТЯК

АРМІЇ СВІТУ 22

Сержант як «становий хребет армії» Американський досвід

Володимир КОРОТИЧ

ІСТОРІЯ БЕЗ РЕТУШІ 24

«Деза» від Штірліца

Сергій ГОНЧАРОВ

ПОСТАТІ 28

Апостоли перемоги

Олексій БАКУМЕНКО

ТВОЇ СИНІ, УКРАЇНО! 32

Ватажки козацької вольниці

Данило КУЛИНЯК

П'ЄДЕСТАЛ 38

Юхим Айзенштадт: «Офіцером авіації легендарний Жаботинський став з легкої руки... Гагаріна»

Міністр оборони України Юрій ЄХАНУРОВ:

«Будівництво житла для військових для мене є пріоритетом номер один»

29 травня у Києві у приміщенні Державного підприємства Міністерства оборони України «Центральний проектний інститут» під головуванням Міністра оборони України Юрія Єханурова відбулася службова нарада, в ході якої було презентовано Електронний реєстр безквартирних військовослужбовців Збройних Сил України.

Відкриваючи засідання, заступник глави оборонного відомства Надія Деева зазначила, що діяльність Міністерства оборони України впродовж останнього півріччя була спрямована на впорядкування черги на житло у ЗС України, впровадження її електронного обліку та системного, постійно діючого контролю постановки на чергу і зняття з черги після отримання житла військовослужбовцями, а також проведення інвентаризаційних робіт, які показали можливості що є у

Міністерства оборони України для забезпечення житлом військовослужбовців.

Заступник Міністра оборони України також зауважила, що на даний час керівництво військового відомства робить серйозний акцент на об'єднанні зусиль будівельників та місцевих органів влади, при цьому Міністерство оборони України виступатиме як головний замовник і координатор робіт.

— За підсумками першого півріччя основною темою стане реорганізація і удосконалення системи управління державними підприємствами Міністерства оборони України, насамперед, у будівельній галузі, — підкреслила вона.

Під час наради присутні заслухали доповіді генерального директора Державного господарського об'єднання «Консорціум військово-будівельна індустрія» Міністерства обо-

рони України Юрія Пустовіта, директора Державного підприємства «28-й УНР» Ігоря Колесника, начальника Головного квартирно-експлуатаційного управління Збройних Сил України полковника Петра Онофрійчука, директора Департаменту будівництва Міністерства оборони України Тетяни Амосової.

Зокрема, начальник Головного квартирно-експлуатаційного управління Збройних Сил України полковник Петро Онофрійчук повідомив, що після проведення перевірки облікових справ станом на 1 квітня своє право на отримання житла підтвердили 44 тисячі 124 сім'ї військовослужбовців.

— Тобто, після створення Електронного реєстру квартирної черги військовослужбовців, який включає всі дані про військового, наявність пільг та інформацію, чи забезпечувався він житлом раніше, було знято з квартирного обліку 10 тисяч 400 військовослужбовців, — додав полковник Петро Онофрійчук.

Говорячи про необхідні обсяги будівництва квартир для військовослужбовців Збройних Сил України, начальник Головного квартирно-експлуатаційного управління ЗС України зауважив, що в цілому потрібно 12,5 тисяч однокімнатних квартир, 18 тисяч 940 — двокімнатних, 11 тисяч 456 — трикімнатних та 1 тисяча 95 — чотирикімнатних квартир.

— Найбільш напружена ситуація з квартирами у Київському, Одеському, Харківському, Львівському та Севастопольському гарнізонах, в

яких перебуває 30% черговиків, — констатував полковник Петро Онофрійчук.

Керівник Головного квартирно-експлуатаційного органу ЗС України також повідомив, що вперше у Збройних Силах впроваджено оперативний облік соціальних груп сімей військовослужбовців, які потребують особливої уваги при забезпеченні їх житлом.

Так, згідно цього обліку, до таких соціальних груп належать 93 сім'ї військовослужбовців, що загинули при виконанні службових обов'язків, 37 сімей інвалідів війни I–II групи та прирівняних до них, 6 сімей, які мають у своєму складі хворих на відкриту форму туберкульозу, 142 сім'ї мають право пільгового забезпечення житлом у зв'язку з тяжкими захворюваннями. Також особливої уваги при забезпеченні житлом потребують 415 багатодітних сімей військовослужбовців.

На виконання доручення Міністра оборони України Юрія Еханурова протягом I-го кварталу 2008 року було забезпечено житлом 90 сімей зазначених категорій. Подальше виконання цього завдання контролюється комісією із контролю за розподілом житла в гарнізонах Збройних Сил України.

Велика увага з боку Головного квартирно-експлуатаційного управління Збройних Сил України, за словами його начальника, приділяється забезпеченню житлом військовослужбовців служби за контрактом. Так, протягом 2003–2007 років для реалізації цієї мети було виділено 88,15 мільйона гривень, переобладнано 25 військових будівель на 2819 ліжко-місць.

В рамках службової наради, присвяченої вирішенню проблем забезпечення житлом військовослужбовців, Міністр оборони України Юрій Ехануров та голова Дарницької у місті Києві районної державної адміністрації Віталій Сташук підписали Угоду про удосконалення механізму двостороннього співробітництва.

— Цей документ має стати прикладом для всіх інших районів столиці та міст України. Ми не «крохобори» і готові до співпраці, — наголосив Юрій Ехануров після підписання Угоди.

У свою чергу, голова Дарницької районної державної адміністрації Віталій Сташук запевнив, що влада району готова створити максимально сприятливі умови для вирішення проблеми із забезпечення військовослужбовців Збройних Сил житлом.

Рішенням Міністра оборони України Юрія Еханурова у складі Національної академії оборони України буде створено гуманітарний факультет, де здійснюватиметься підготовка за напрямками — психологія, політологія, культурологія, зв'язки з громадськістю і ЗМІ

В рамках власного проекту «Армія — дітям» Військово-музичний центр Сухопутних військ Збройних Сил України організував у Чернігові відкритий конкурс-фестиваль імені Л. Ревуцького, в якому взяли участь музиканти з Росії, Німеччини та Великої Британії

Заступник начальника штабу з Коаліційних операцій Багатонаціональних Сил в Республіці Ірак висловив вдячність Головнокомандувачу Збройних Сил України за самовіддану службу військовослужбовців українського миротворчого персоналу

ТВО першого заступника Міністра оборони України Валерій Іващенко взяв участь у конференції з обговорення результатів та перспектив співробітництва України з НАТО, яка відбулася в рамках Спільної робочої групи Україна–НАТО з питань воєнної реформи

Великий спектр питань міжнародної політики і безпеки обговорили у Німеччині представники української військової делегації під час 14-го семінару «Збройні сили в демократичному суспільстві», організованому Фондом «Наука і політика»

З метою забезпечення наукового обґрунтування і супроводу найважливіших проблем удосконалення та розвитку медичної служби ЗС України наказом глави оборонного відомства затверджено Положення про Вчену медичну раду Міністерства оборони України

Фрегат ВМС України «Гетьман Сагайдачний» завершив комплексну підготовку у військово-морській базі НАТО «Суда-Бей» і вийшов у море для тренування з відпрацювання процедур щодо контролю морських перевезень

Міністр оборони України Юрій Ехануров своїм наказом упорядкував діяльність Центру обліку надлишкового та списаного військового майна Збройних Сил України

Курсанти 4-го курсу Харківського університету Повітряних Сил здійснили контрольні та тренувальні польоти на літаках Л-39 з використанням одного з полігонів Сухопутних військ ЗС України

Комісія Апарату Ради національної безпеки та оборони України перевірила стан живучості та вибухопожежобезпеки об'єктів зберігання ракет та боєприпасів на 61-му арсеналі Південного оперативного командування

Українські військові лікарі-миротворці в Афганістані в ході чергової благодійної акції надали безкоштовну медичну допомогу понад 150 мешканцям одного з віддалених гірських селищ провінції Гор

120 молодих воїнів-десантників 79-ї окремої аеромобільної бригади Сухопутних військ ЗС України, призваних на строкову військову службу цього року, виконали свої перші у житті стрибки з парашутом

На Херсонщині пройшов заключний етап підготовки 56-го окремого вертолітного загону ЗС України нової ротації до виконання завдань у складі сил Місії ООН у Ліберії

example of effective partnership

На переконання командування стратегічних командувань НАТО, модель військового співробітництва з Україною може бути зразком для організації співробітництва з іншими партнерами Альянсу

14–15 травня 2008 року делегація Збройних Сил України на чолі з начальником Генерального штабу — Головнокомандувачем Збройних Сил України генералом армії України Сергієм Кириченком перебувала з візитом у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі. Метою візиту була участь у засіданнях Військового комітету НАТО (ВК НАТО) спільно з країнами — контрибуторами операцій Міжнародних сил сприяння безпеці в Афганістані (ВК МССБ) і КФОР у Косово (ВК КФОР) та у засіданнях Військового комітету Євроатлантичного партнерства (ВК ЄАП) і Військового комітету Україна–НАТО (ВК Україна–НАТО).

Засідання ВК МССБ на рівні начальників генеральних штабів було проведено вперше, що є безумовним підтвердженням важливості участі партнерів у цій операції.

Як зазначив Верховний Головнокомандувач Об'єднаних Збройних Сил НАТО в Європі генерал Джон Креддок, значну роль у стабілізації

та відновленні країни мають відіграти рішення Бухарестського саміту щодо Афганістану. Наразі їх ефективна реалізація залежить від конструктивної позиції та зусиль кожної окремої країни та відповідних міжнародних організацій.

На засіданні ВК ЄАП було розглянуто питання щодо загальної обстановки в районах проведення операцій під проводом НАТО, розвитку військового співробітництва в рамках реалізації рішень Бухарестського саміту Альянсу та здійснено обмін думками щодо розвитку військових аспектів співробітництва.

Мова йшла не лише про успіхи та досягнення. Відверто і прагматично було обговорено низку проблем, що негативно впливають на ефективність проведення операцій, а саме — недостатній рівень взаємосумісності підрозділів окремих країн-партнерів і обмеження на обмін необхідною інформацією між країнами Альянсу та партнерами, неефективність механізмів залучення партнерів до участі в процесах підготовки рішень щодо

операцій та неможливість довгострокового планування залучення партнерів до операцій тощо.

Основними шляхами вирішення згаданих проблем вважаються подальший розвиток співпраці в рамках «Партнерство заради миру», зокрема, активізація залучення партнерів до участі в реалізації Концепції оперативних можливостей, військових навчаннях та інших заходах з підготовки; перегляд існуючих в НАТО нормативних документів щодо збереження інформації та вдосконалення політико-військових рамок залучення партнерів до операцій під проводом НАТО.

У своєму виступі на засіданнях Військового комітету НАТО у форматі країн-контрибуторів операцій під проводом Альянсу в Косово та Афганістані начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України генерал армії Сергій Кириченко підтвердив незмінність курсу нашої держави щодо продовження участі у діючих миротворчих та стабілізаційних ініціативах Альянсу.

су, а також готовності прагматично розвивати їх у подальшому.

На окрему увагу заслуговує факт, на якому наголосив у своєму виступі голова Військового комітету НАТО Реймонд Ено: «Україна — особливий партнер і єдина країна не член, що бере участь у всіх чотирьох поточних військових операціях Альянсу: на Балканах, в Афганістані, в Іраку та Середземноморському регіоні.

У Брюсселі щиро дякували за участь українських військових в операціях НАТО в Косово та Афганістані, а також за найостанніший внесок у спільну справу євроатлантичної безпеки — щойно розпочате виконання оперативних завдань флагманом Військово-Морських Сил України фрегатом «Гетьман Сагайдачний» з вертольотом КА-27 на борту в рамках операції НАТО «Активні зусилля», що триває в Середземному морі.

У ході наступного засідання, що відбувалося у форматі Військового комітету Україна–НАТО, було підбито підсумки виконання Робочого плану ВК Україна–НАТО у першому півріччі 2008 року в контексті виконання Державної програми Збройних Сил України на 2006–2011 роки, проаналізовано поточний стан і визначено шляхи удосконалення оперативних можливостей і трансформаційних спроможностей ЗС України.

Начальник Генерального штабу – Головнокомандувач ЗС України ознайомив своїх колег з країн–членів НАТО з практичними досягненнями в сфері розвитку системи управління військами та підвищення ефективності її функціонування, вдосконалення рівня матеріально-технічного та логістичного забезпечення військ, системи підготовки і кадрової політики та розвитку функціональних компонентів Збройних Сил.

«Набуття відповідних військових критеріїв членства в НАТО, особливо у сфері оперативних можливостей, — це не один рік кропіткої і цілеспрямованої роботи, орієнтованої на конкретний результат», — зазначив у своєму виступі генерал армії України Сергій Кириченко.

Так, начальник Генерального штабу ЗС України підкреслив, що існуюча система управління військами Збройних Сил України вже сьогодні відповідає стандартам НАТО,

Реймонд Ено: «Україна — єдина країна не член НАТО, що бере участь у всіх чотирьох поточних операціях Альянсу».

відбуваються системні зміни в процесах бойової підготовки військ, у тому числі із застосуванням методик імітаційного моделювання бойових дій та використанням системи лазерної імітації стрільби.

Українська армія, як зазначив голова української делегації, для нарощування оперативних спроможностей та підвищення рівня бойової готовності активно використовує переваги Процесу планування та оцінки сил, Програми перевірки та зворотного зв'язку Концепції оперативних можливостей, Програми НАТО з обміну даними про повітряну обстановку.

Особливий акцент було зроблено на поточному стані та подальших перспективах участі ЗС України в міжнародних миротворчих операціях під проводом НАТО, насамперед в антитерористичній операції «Активні зусилля» та операціях КФОР у Косово та МССБ в Афганістані, а також залученні до Сил реагування НАТО.

У своїх коментарях під час засідання начальники генеральних штабів Польщі, Литви, Латвії, ФРН, Данії, Канади та США, а також стратегічні командувачі НАТО підтримали прагнення України до членства в Альянсі та відзначили прогрес, досягнутий у ЗС України на шляху їх реформування і розвитку. Зокрема, Верховний головнокомандувач НАТО з трансформації (ВГК НАТО з трансформації) генерал Дж. Маттіс висловив надзви-

чайне задоволення процесами розвитку ЗС України, рівнем відкритості та готовності до досягнення відповідних стандартів Альянсу. При цьому особливо наголосувалося на практичній спрямованості реформ та їх орієнтованості на досягнення позитивного кінцевого результату, у тому числі через ефективне планування заходів військового співробітництва. На переконання командування стратегічних командувань НАТО, модель військового співробітництва з Україною може бути зразком для організації співробітництва з іншими партнерами Альянсу.

Окрім участі у згаданих засіданнях, Сергій Кириченко провів робочі зустрічі з ВГК ОЗС НАТО в Європі генералом Дж. Креддоком та ВГК НАТО з трансформації генералом Дж. Маттісом. Їх результатом стали домовленості щодо збереження позитивної динаміки участі в операціях з підтримання миру під проводом Альянсу та необхідності продовження започаткованих спільних ініціатив, зокрема виконання комплексу заходів щодо досягнення взаємосумісності з визначеними силами та засобами Збройних Сил України та розвитку відповідних військових спроможностей.

Борис КРЕМЕНЕЦЬКИЙ,
Анатолій ПЕТРЕНКО,

Управління євроатлантичної інтеграції
Генерального штабу ЗС України

ПРОФЕСІЙНА АРМІЯ:

соціально-політичні проблеми та шляхи їх розв'язання

Віталій РАДЕЦЬКИЙ,
начальник Національної
академії оборони України,
Генерал армії України

Враховуючи позитивні зміни в розвитку світового співтовариства, зниження рівня воєнного протистояння, а також співвідношення бойових потенціалів сусідніх без'ядерних держав, Україна реформує свої Збройні Сили з урахуванням принципу оборонної достатності та економічних можливостей.

У результаті реформування в Україні мають бути створені наближені до європейської моделі професійні, мобільні та багатофункціональні, належним чином озброєні, забезпечені і навчені Збройні Сили, спроможні виконувати покладені на них завдання.

На підставі експертного висновку, зробленого в Національній академії оборони України, вважаю за доцільне замінити вираз «військова служба за контрактом», який має комерційно-тимчасовий підтекст, на більш прийнятний вираз — «професійна військова служба».

З самого початку створення Збройних Сил України чинним законодавством було передбачено комплектування за змішаним принципом, тобто як за призовом громадян на строкову військову службу, так і на професійній основі. Так був започаткований планомірний перехід до професійної армії, який планувалося здійснити в три етапи до кінця 2015 року.

І це було обґрунтовано, адже добровільно-професійний принцип комплектування збройних сил діє тільки в мирний час, а у разі воєнних дій всі армії переходять до загального призову чи змішаного принципу комплектування. Професійна армія не може довго й ефективно воювати. Як свідчить досвід США в Іраку, ні за які гроші найманці не хочуть втрачати життя і здоров'я. І взагалі, світова історія людства знає багато прикладів, коли бійці йшли на смерть заради ідеї — патріотичної, політичної, національної, релігійної. Тому навіть у професійних арміях таких високорозвинених країн, як США, Канада, Великобританія, збережені (законсервовані) призовні структури, а більшість країн світу комплектують свої збройні сили за змішаним принципом.

Ситуація із становленням професійної армії в Україні загострилася у зв'язку з достроковими парламентськими виборами, а точніше, після розрекламованих обіцянок скасувати призов на строкову службу вже з 1 січня 2008 року. Проте ці обіцянки не мали під собою будь-якого підґрунтя. Адже перехід на контрактну армію потребує великої агітаційно-пропагандистської роботи, підвищення престижу військової служби, забезпечення сучасною військовою технікою та озброєнням, хоча б задовільного рівня бойової підготовки. А на це, зрозуміло, треба багато часу, коштів і професіоналізму. Принципово важливо, щоб до армії надовго прийшли справжні професіонали.

Намагання за два місяці зробити те, на що інші країни витрачають десятиліття, є продовженням передвиборного популізму. Спроба різко перевести армію на контрактні рейки фактично може знизити або навіть підірвати її обороноздатність та дискредитувати саме поняття професійної армії. Не можна отождествлювати поняття «професійна» та «наймана» армія.

На сьогодні подальша перспектива становлення професійних Збройних Сил України пов'язана із завданнями, визначеними Президентом України — Верховним Головнокомандувачем, щодо прискореного їх переведення на стовідсоткове комплектування особовим складом професійної військової служби до кінця 2010 року.

Які ж проблеми стоять на шляху цього прискорення та як їх вирішити? У багатьох публікаціях відомих політиків, аналітиків та військових експертів досить ґрунтовно порушувалися питання фінансування, забезпечення житлом, розроблення та закупівлі нового

озброєння і військової техніки, матеріально-технічної бази бойової підготовки та інших важливих проблем становлення професійних Збройних Сил.

Ще на початку року, характеризуючи стан військово-патріотичного виховання у країні та в Збройних Силах, Верховний Головнокомандувач висловив переконання, що моральний дух солдата — це найважливіше для боєздатності армії. Якщо людина, яка одягла військову форму, не розуміє, для чого прийшла в армію, то свого завдання вона не виконає. Солдат повинен відчувати, що він є унікальним носієм важливої функції — забезпечення суверенітету своєї країни. Президент також зауважив, що тема патріотизму недостатньо пропагується в українській армії, очевидно через те, що роками була дурорядною.

Науково-дослідна робота, проведена у цьому напрямі, визначила такі основні суспільно-політичні проблеми формування ЗС України на професійній основі:

- нерозуміння органами влади та суспільством необхідності самого існування Збройних Сил, готовності йти на матеріальні та духовні витрати заради їх утримання та розвитку;
- відсутність чітко визначеної системи громадянського виховання, пріоритетів національно-державницької ідеології у зовнішній, внутрішній політиці та військовій сфері;
- занижена суспільна оцінка престижності військової служби у загальній ієрархії цінностей, декларативність патріотичної ідеї військової служби.

Проведені дослідження показали, що «всю Україну» вважають своєю Батьківщиною тільки 48,3% українців і 25,7% росіян; 52,6% україномовних і 32,8% російськомовних; 61,2% мешканців Західного регіону, 49,2% — центру, 33,9% — сходу і 28,6% — півдня України. Це свідчить про те, що для нас надзвичайно гострою є проблема відсутності систем військово-патріотичного виховання молоді та формування належного іміджу Збройних Сил у масовій свідомості.

Світовий досвід переконує, що керівництво більшості держав світу не допускає стихійності процесу формування іміджу своїх зброй-

Воєнна політика є дієвим засобом посилення легітимності влади, необхідною умовою ефективної зовнішньої та внутрішньої політики.

них сил, а докладає значних зусиль, щоб сформувати його. Тому всі структури політичного керівництва України мають зрозуміти, що воєнна політика є дієвим засобом посилення легітимності влади, необхідною умовою ефективної зовнішньої та внутрішньої політики. Інформаційне забезпечення функціонування Збройних Сил має стати складовою комунікативної стратегії Верховної Ради, Президента та Уряду України.

Однак аналіз українського медіапростору показав, що у формуванні іміджу Збройних Сил і воєнної політики України основні політичні інститути суспільства участі не беруть: парламент вже «забув» про Збройні Сили; політичні партії та блоки використовують проблеми армії як засіб залучення голосів виборців; уряд і підлеглі йому відомства та установи ігнорують інформаційно-пропагандистську роботу військово-патріотичного спрямування з громадськістю; засоби масової інформації переважно смакують негативні факти з армійського життя.

Отже, існує достатньо фактів, які вказують на те, що Україна сьогодні потребує цілісної Державної програми, яка повинна передбачати проведення органами державної влади у 2008 — 2010 роках скоординованої, планомірної та професійної комунікаційної кампанії, спрямованої на підвищення як

внутрішнього, так і зовнішнього авторитету Збройних Сил України. Крім того, можна також запропонувати деякі конкретні суспільно-політичні напрями та заходи підвищення ефективності роботи щодо формування професійної армії в Україні.

Найефективнішою формою організації виховної роботи в суспільстві у європейських країнах, яку було б корисно перейняти й Україні, є система політичної освіти населення. Це був би найпотужніший засіб військово-патріотичного виховання. Система могла б успішно працювати на базі районних, обласних та загальнодержавних структур Міністерства освіти і науки України.

Виходячи з того, що в політичній системі України визначальну роль відіграє парламент, для розуміння того, що відбувається в армії, доцільно запровадити інститут уповноваженого Верховної Ради у справах армії (військових формувань). Це свідчитиме про справжнє прагнення парламенту та політичних партій України розділити відповідальність за стан Збройних Сил з органами виконавчої влади.

Для формування навичок комунікативної компетентності керівного складу Збройних Сил доцільно відкрити Центри компетентності за інформаційними технологіями, зокрема необхідно прийняти «Медіаконцепцію Збройних Сил України», яка б регламентувала по-

рядок та особливості використання військових засобів масової інформації для інформування особового складу Збройних Сил і зацікавленої громадськості.

Формування позитивного іміджу армії через налагодження контактів з молоддю, роз'яснення стратегічних напрямів воєнної політики та створення мотивації до служби в Збройних Силах має стати пріоритетним завданням Міністерства оборони України. До функціональних обов'язків окремої категорії офіцерів відділів особового складу треба ввести систематичне відвідування навчальних закладів, молодіжних кафе, барів, дискотек, проведення просвітницько-патріотичних бесід.

Водночас необхідно посилити військово-рекламну діяльність, спрямовувати її на формування сумлінного ставлення громадян до військової служби, їх готовності пов'язати своє життя з армією. Організацією й проведенням цієї роботи має займатися спеціальний військово-рекламний відділ Міністерства оборони, який повинен здійснювати планування, координацію й проведення військово-рекламних акцій, встановлювати контакти з органами комплектування армії, командуванням військових частин, які залучаються до рекламних заходів, розробляти відповідні рекомендації та методичні посіб-

ники. У військових з'єднаннях і частинах рекламну роботу слід покласти на офіцерів, відповідальних за зв'язки з громадськістю.

Рекламні акції слід проводити для залучення громадян до військової служби, підвищувати зацікавленість молоді до вступу у військово-навчальні заклади. Крім того, треба навчати командний склад практичній роботі із засобами масової інформації та взаємодії з інформаційно-рекламною службою.

Об'єкти цілеспрямованого впливу військово-рекламних заходів слід поділити на три категорії. До першої належать юнаки й дівчата віком від 13 до 16 років. Фахівці військової реклами мають розбудити в них інтерес до армії й військової

ками мас-медіа та офіцерами Збройних Сил України потребують створення спеціальної структури, яка б займалася питаннями організації зв'язків із засобами масової інформації на стратегічному рівні.

З метою формування позитивного іміджу української армії за межами країни, ведення просвітницько-агітаційної роботи на інших територіях доцільно створити Центр оперативної інформації Збройних Сил України.

Ще одна велика група проблем формування української професійної армії полягає в теоретичній і практичній невідповідності командирів (начальників) та штабів до ефективного керівництва професійними військовослужбовцями, їх нездатності до організації морально-психологічного забезпечення в усіх ланках військового управління.

В академіях бундесверу та армії США командири витрачають майже втричі більше часу, ніж вітчизняні вищі військові навчальні заклади, на вивчення питань військової історії, на ідеологічну і політичну роботу, психологічну та правову підготовку, адже там вони, перш за все, — менеджери персоналу.

На сьогодні в Збройних Силах України зруйнована система підготовки фахівців по роботі з особовим складом, особливо для рот та батальйонів (військових психологів, соціологів, політологів, юристів, журналістів). Відсутня дієва система психологічного супроводу бойових дій та психологічної реабілітації особового складу, занепада культурно-виховна та просвітницька робота.

Відсутня організація захисту особового складу від негативного інформаційно-психологічного впливу на всіх рівнях, особливо на державному, загальновійськовому та регіональному. Матеріально-технічна база морально-психологічного забезпечення не відповідає сучасним вимогам. Слабка взаємодія керівництва частин і з'єднань із засобами масової інформації, органами державної влади та місцевого самоврядування для вирішення соціально-побутових проблем, проведення культурно-виховної роботи, інформаційного забезпечення військової служби та іміджу Збройних Сил України. Пасивно вивчається та мало використову-

ється позитивний досвід організації морально-психологічного впливу в зарубіжних арміях.

При Департаменті гуманітарної політики Міністерства оборони необхідно створити відділ інформаційного забезпечення військової служби та іміджу Збройних Сил України, а в системі органів особового складу — окремі структури психологічного забезпечення; розробити дієві технології і методи оцінки морально-психологічного стану та психологічної підготовки, психологічного супроводження бойових дій та реабілітації.

В умовах реформування військово-гуманітарної освіти слід переглянути систему вивчення дисциплін морально-психологічного забезпечення курсантами та слухачами вищих військових навчальних закладів Міністерства оборони, збільшити на 20% обсяг часу на їх вивчення у військових навчальних закладах усіх рівнів. Створити первинну ланку підготовки фахівців по роботі з особовим складом.

Необхідно створити спеціальні структури організації захисту морально-психологічного стану особового складу від негативного інформаційно-психологічного впливу: комітет координації на державному рівні, відділи організації та проведення на загальновійськовому та регіональному рівнях.

Крім того, важливо сформувати робочу групу з вивчення позитивного досвіду організації і проведення морально-психологічного впливу в арміях провідних країн світу та впровадження його в практику морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України. Передбачити можливість відряджень за кордон для практичного опанування новітніх технологій, методик роботи з особовим складом.

Таким чином, тільки після зваженої постановки, оцінки та попереднього розв'язання всього кола основних матеріальних та духовних проблем, особливо престижу військової служби, авторитету Збройних Сил на базі вирішення питань фінансування, забезпечення житлом, нового озброєння і військової техніки, підвищення рівня бойової підготовки, можливий прискорений та ефективний перехід до професійної військової служби, а не імітація популістського контракту.

Заступник Міністра оборони України Володимир Діброва провів нараду з керівною групою іноземних радників при військовому відомстві щодо виконання Програми реалізації кадрової політики у Збройних Силах України

Головною темою наради було ознайомлення з ходом виконання Програми реалізації кадрової політики у Збройних Силах України, а також стан інформаційного забезпечення питання євроатлантичної інтеграції України.

Заступник Міністра оборони України Володимир Діброва поінформував членів керівної групи іноземних радників щодо створення у місті Харкові Школи сержантів для Збройних Сил України.

— Ми відвідали цю Школу, і повинен сказати, що у Харкові для підготовки сержантів виділено гарні приміщення, створено потужну навчально-наукову базу, залучено якісний викладацький склад, — зауважив він.

За словами Володимира Діброви, Концепція кадрової політики повинна дати відповідь, як буде відбуватися діяльність Школи сержантів у Харкові.

У свою чергу, підполковник Карл Цандлер від імені іноземних радників висловив готовність допомогти керівництву вітчизняного оборонного відомства у впровадженні дієвої системи підготовки у Школі.

Його колега, пан Роберт Велч, висловив переконання у необхідності якісної підготовки сержантського складу для ЗС України, зокрема, розробці керівних документів, які регламентуватимуть підготовку сержантів.

— Треба змінювати навчальні програми з підготовки сержантського складу, які використовуються в українській армії ще з радянських часів. Для вирішення сьогоденної ситуації, коли підготовку сержантів здійснюють фахівці, які свого часу готували офіцерські кадри, потрібно запровадити норми і положення щодо підготовки і просування по службі військовослужбовців, які призначаються на посади сержантів. Найвищим рангом сержанта має стати «викладач», який стане ключовою ланкою в системі підготовки сержантів, — підкреслив він.

Присутній на заході начальник Головного управління особового складу Генерального штабу ЗС України генерал-майор Володимир Артюх наголосив на тому, що професіоналізація Збройних Сил України не може бути реалізована без програм кадрового менеджменту, кадрової політики, програми підготовки сержантського корпусу.

Щодо центрів підготовки сержантів в Україні генерал-майор Володимир Артюх повідомив, що підготовка сержантів на базовому рівні буде здійснюватися у 169-му Навчальному центрі Сухопутних військ ЗС України, дислокованому в смт Десна Чернігівської області. Другий рівень підготовки передбачено здійснювати у Харкові, де готуватимуть досвідчених сержантів рівня батальйону, полку, бригади.

— У складі Головного управління особового складу Генерального штабу буде створено відділ, який займатиметься професійним сержантським корпусом, — зазначив генерал-майор Володимир Артюх.

Підсумовуючи виступи присутніх з першого питання, заступник Міністра оборони України Володимир Діброва поінформував про те, що Міністром оборони України затверджено План дій щодо формування професійного сержантського корпусу в цьому році.

— Ми знаємо, що на цьому шляху буде багато проблем, але ми повинні розпочати шлях вперед для їх вирішення, — наголосив він.

В'ячеслав БУГІЛЬ:

**«Відновити престиж
військових мас-медіа
та повагу до журналістів
у погонах є справою
нашої честі»**

Протягом тривалого часу проблему неефективного використання потенціалу військових мас-медіа в оборонному відомстві намагалися просто не помічати. Наслідки такої недалекої політики знайшли свій відбиток у мізерних тиражах військової преси, фактичній втраті нею будь-якого впливу на суспільство. Власно кажучи, це і спонукало керівництво Міністерства оборони вдатися до докорінної реформи системи військових ЗМІ. Про досягнення і проблеми військової «четвертої влади» розповів нашому часопису начальник відділу інформаційної політики та військових засобів масової інформації Департаменту гуманітарної політики МО України В'ячеслав БУГІЛЬ.

— В'ячеславе Миколайовичу, які напрями в інформаційній політиці Ви б визначили як пріоритетні?

— Не секрет, що поступова відмова від призову на строкову службу та перехід Збройних Сил України до комплектування виключно військовослужбовцями за контрактом вимагають неабиякої інформаційної підтримки, спрямованої на популяризацію військової служби та підвищення авторитету українського війська. Ще одним пріоритетом в інформаційній політиці оборонного відомства я вбачаю військово-патріотичне виховання молоді, якому ми, будемо відверті, протягом багатьох років не приділяли належної уваги. Також, з огляду на євроатлантичні перспективи України, ми маємо значно посилити роботу з інформування громадськості щодо співробітництва України, зокрема її Збройних Сил, з НАТО та доведення до широкого загалу переваг, що їх мають члени Північноатлантичного альянсу в забезпеченні колективної безпеки.

Хочу наголосити, що ці пріоритети обумовлені демократичним устроєм нашої держави. Збройні Сили України є гранично відкритими для суспільства, а журналісти, які сьогодні працюють у військових ЗМІ, мають доволі високий рівень фахової підготовки аби оперативно, а головне — неупереджено інформувати громадськість про ті процеси, які відбуваються в Українському війську.

— Разом з тим слід визнати, що військові видання сьогодні мають відносно невеликі наклади і поширюються, як правило, за передплатою...

— Так, читачку аудиторію військових ЗМІ становлять переважно військовослужбовці. Насамперед це пов'язано з тим, що у роздрібній торгівлі вони, на жаль, не реалізуються, а тому до цивільного читача доходять не завжди. Хоча, як на мене, якість та творчий потенціал військових мас-медіа такі, що дозволяють проводити військово-патріотичну роботу та впливати на формування іміджу українського війська у загальнодержавному масштабі. На цьому, зокрема, було нещодавно наголошено заступником Міністра оборони України Володимиром Дібровою під час наради з головними редакторами

військових засобів масової інформації. Переконаний: збільшити наклад військових видань і сферу впливу військової преси — це справа нашої честі і справа, яка цілком нам під силу. Сподіваюся, ми знайдемо належну підтримку у вирішенні цього питання і з боку органів виконавчої влади на місцях, яка, на жаль, не приділяє належної уваги питанню військово-патріотичного виховання молоді, часто лише імітуючи його. Ось чому Міністром оборони України Юрієм Єхануровим було прийнято рішення звернутися до Президента України Віктора Ющенка з листом, в якому глава військового відомства виступив з пропозицією, щоб за підтримки голів обласних державних адміністрацій була організована колективна передплата військових видань для середніх, середньо-спеціальних та вищих навчальних закладів, а також бібліотек в усіх регіонах країни. Це справді дуже слухна ідея і, хочеться вірити, вона знайде підтримку і буде реалізована: дорослі мають усіляко допомагати нашим дітям відчувати себе патріотами своєї країни, а у недалекому майбутньому — її надійними захисниками.

— Тобто є всі підстави сподіватися, що незабаром істотно збільшаться накладі і центральних, і кримських військових видань?

— Саме так! Адже нині в Криму газета «Флот України» — чи не єдиний друкований засіб масової інформації, який послідовно відстоює позиції зміцнення української державності, протистоїть проявам сепаратизму, популяризує в регіоні українську мову. Те саме можна сказати й про телерадіокомпанію ВМС Збройних Сил України «Бриз». До речі, це єдина цілком україномовна телерадіокомпанія в Криму, яка протягом 14 років обстоює національні інтереси в регіоні, а її програми мають можливість бачити та чути не лише мешканці Кримського півострова. Хочу наголосити на тому, що співробітники ТРК «Бриз» — це справжні патріоти й професіонали найвищого гатунку. І те, що цього року військові журналісти стали лауреатами престижного IV Міжнародного телерадіофестивалю «Перемогли разом!» — є ще одним тому підтвердженням.

— Говорячи про «Бриз», ми не можемо не згадати й про їхніх київських колег — журналістів Центральної телерадіостудії МО України...

— Так і мені дуже прикро, що мущу констатувати: через вкрай недостатнє фінансове та технічне забезпечення журналісти вимушені працювати у доволі складних умовах — не вистачає сучасного обла-

Якість та творчий потенціал військових мас-медіа дозволяють впливати на формування позитивного іміджу українського війська у суспільстві.

днання для виробництва теле- та радіопродукту; автомобільна техніка, на якій виїжджають знімальні групи, потребує оновлення. Але навіть за таких умов студія виконує своє завдання достатньо фахово. Телерадіопрограми, що поширюються за допомогою ефірного, дротового, супутникового зв'язку, інтернет-мовлення, мають аудиторію у кілька мільйонів як в Україні, так і за її межами, своєчасно доносять до суспільства інформацію щодо подій, які відбуваються у Збройних Силах України.

Гідна поваги активна діяльність творчого колективу Центральної телерадіостудії у розбудові кіновиробництва як найвпливовішого засобу пропаганди. Зокрема, найближчим часом планується участь тележурналістів у роботі над створенням художнього фільму «Оборона Севастополя» (про події Кримської війни 1854–1855 років). Ця інформація набула широкого резонансу як в українських, так і російських засобах масової інформації, що підкреслює актуальність та своєчасність зазначеного кінопроекту.

На окрему увагу заслуговує ініціатива Центральної телерадіостудії щодо вивчення можливості застосування маркетингу під час переходу армії на професійну основу. Вже сьогодні до дослідження подібної практики у найбільш впливових державах, у тому числі й США, керівництвом студії залучено кілька вітчизняних маркетингових агенцій.

— Існує думка, що розформування газет «Армія України» у Львові, «Слава і честь» в Одесі

Мати власний потужний медіа-ресурс — задоволення не з дешевих: за очевидної переваги, він потребує чималих коштів та відповідного забезпечення.

та «Крила України» у Вінниці було, м'яко кажучи, поспішним рішенням. А що з цього приводу думаєте Ви?

— На мій погляд, відбулася цілком логічна оптимізація військових засобів масової інформації. Так, ми призупинили випуск видань, які мали вкрай малі наклади, отже були неспроможні ефективно виконувати завдання за призначенням. Натомість, будемо об'єктивні, завдяки саме такому рішенню ми відчутно підняли наклад газети «Народна Армія», а також створили мережу регіональних медіа-центрів Міністерства оборони України. Попри заперечення скептиків, які вважають розформування більшості військових газет рішенням помилковим, ідея створення медіа-центрів виявилася досить слушною. Нині наші медіа-центри, які мають свої представництва у Вінниці, Дніпропетровську, Одесі, Харкові, Львові та Чернігові, більш широко охоплюють інформаційний простір, а спектр завдань, який на них покладено, є значно ширший, аніж до цього він був у військових ЗМІ. Медіа-центри оборонного відомства стали свого роду «універсальними солдатами». Адже вони займаються не лише організацією проведення брифінгів та прес-конференцій за участю посадових осіб Міністерства оборони України, а й підготовкою матеріалів для військових та цивільних ЗМІ, зйомкою телесюжетів та записом радіопрограм для Центральної телерадіостудії Мін-

оборони та регіональних телерадіостудій. На сьогодні медіа-центрами налагоджено співробітництво з понад як сотнею регіональних видань, 16 інтернет-виданнями, 50 телеканалами, 53 радіостудіями... Крім того, вони виконують ще й певні функції інформаційної протидії — здійснюючи моніторинг регіонального інформаційного простору, оперативно і адекватно реагують на будь-які факти упередженого ставлення до війська з боку цивільних журналістів.

— Тобто сьогодні є всі підстави стверджувати, що регіональні медіа-центри відбулися?..

— Так. Хоча поки що активність медіа-центрів часто-густо ґрунтується на особистому ентузіазмі військових журналістів, їхній творчій ініціативі. Адже існують певні об'єктивні обставини, що заважають їм виконувати завдання за призначенням. І стосуються вони, насамперед, недостатнього матеріально-технічного забезпечення, недосконалості оргштатної структури та невизначеності їх юридичного статусу.

Ми мусимо визнати, що мати власний потужний медіа-ресурс — задоволення не з дешевих: за очевидної переваги, він потребує чималих коштів та відповідного забезпечення. Але у нас, на жаль, і фінансування, і матеріально-технічне забезпечення військових ЗМІ протягом багатьох років здійснювалося за залишковим принципом. І цю порочну практику ми маємо припинити. Звісно, грошей завжди і всім не вистачає, але я маю тверде

переконання, що на пресі заощаджувати неприпустимо.

Втім, це організаційні проблеми, які можна і потрібно вирішувати. Тому до липня поточного року будуть остаточно відпрацьовані пропозиції щодо виведення регіональних медіа-центрів Міністерства оборони України зі штату газети «Народна армія» та Центральної телерадіостудії МО України і надання їм статусу юридичної особи. Водночас ми також плануємо вивести зі штату газети «Народна армія» відділ збору, аналізу та обробки інформації, який нині опікується діяльністю регіональних медіа-центрів, та на його базі створити Головний медіа-центр Міністерства оборони України з його подальшим підпорядкуванням Департаменту гуманітарної політики Міністерства оборони України.

— В'ячеславе Миколайовичу, створення медіа-центрів стало для наших військових ЗМІ справжнім ноу-хау... Чи планується і надалі такий новаторський підхід?

— Технічний прогрес набирає обертів, і ми маємо це визнати. А враховуючи те, що з розвитком інформаційних технологій все більше громадян прагнуть отримувати інформацію не в друкованому, а в електронному вигляді, нарізала нагальна необхідність вдосконалити систему подачі інформації. Створення у всесвітній мережі Інтернет нових інформаційних потоків, які формуватимуть громадську думку з військових питань, надасть змогу істотно розширити поле інформаційного впливу оборонного відомства. Саме тому серед перспективних завдань регіональних медіа-центрів ми плануємо заснування та підтримання в робочому стані конкурентоспроможних Інтернет-видань.

— Дуже символічно, що інтерв'ю нашому часопису Ви дали у переддень професійного свята журналістів...

— Так, і користуючись нагодою, я щиро вітаю всіх представників «четвертої влади» з їхнім професійним святом та висловлюю впевненість у тому, що за будь-яких обставин нам вдасться відновити престиж військових мас-медіа та повернути повагу до журналістів у погонах...

**Головний редактор журналу «HRVATSKI VOJNIK»
Желько СТИПАНОВІЧ:**

«Військо України» можна без вагань віднести до когорти найкращих армійських часописів Європи»

Наприкінці травня Україну відвідала делегація міністерства оборони Республіки Хорватія. Мета візиту — започаткування співпраці з колегами з центрального друкованого органу Міністерства оборони України журналу «Військо України».

— Пане Желько, читачам нашого часопису було б цікаво більш докладно дізнатися про журнал, який Ви презентуєте в Україні.

— Журнал «Hrvatski vojnik» було засновано у листопаді 1991 року. Нині він видається щотижня обсягом у 28 сторінок. Штат редакції становить 16 працівників — це журналісти, дизайнери, літературні редактори. «Hrvatski vojnik» підпорядкований департаменту зв'язків з громадськістю міністерства оборони. На сьогодні наклад журналу (на вісімнадцятитисячне хорватське військо) — понад 6000 примірників; приблизно половина з них розповсюджується в підрозділах, ще близько 500 примірників — за передплатою у Новій Зеландії, США, країнах Європи. До речі, крім журналу ми ще виробляємо фільми, постери армійської тематики... Звісно, більшість нашої аудиторії — це військові. Але й цивільні цікавляться військовою технікою та озброєнням, історією тощо.

— Чи подає журнал «Hrvatski vojnik» на своїх шпальтах матеріали про співпрацю хорватських та українських військовослужбовців?

— Так. До того ж — регулярно. Більше того, одним з наших дописувачів є аташе з питань оборони України в Хорватії.

— Не можу не поцікавитися Вашою думкою щодо «Війська України»...

— Ще до візиту в Україну я мав нагоду ознайомитися з вашим журналом. Як театр розпочинається з вішалки, так будь-яке видання — з поліграфічної якості. Український часопис тут «на висоті». І наповнення журналу приємно вражає — тут висвітлюються різноманітні, але вкрай актуальні теми. Після повернення до Хорватії неодмінно покажу його своїм колегам-редакторам.

Ми приїхали до України з метою започаткувати співпрацю на постійній основі з нашими колегами з «Війська». І впевнений, що ми залюбки використаємо ваш досвід.

Хотів би зазначити, що ми завжди відкриті і готові до співпраці з усіма військовими виданнями. Гадаю, що «Військо України» можна без вагань віднести до когорти найкращих армійських часописів у Європі.

— Можливо, Ви вирішили щось взяти на озброєння з інформаційного забезпечення нашого війська?

— Так. Ми плануємо взяти на озброєння досвід часопису «Військо України» по висвітленню напрямків міжнародної співпраці з питань оборони, співробітництво українського військового видання з цивільними ЗМІ, роботу редакції з мультимедійними програмами. В найближчому номері «Hrvatski vojnik» опублікуємо матеріали про відвідини дружньої країни та своїх колег — українських військових журналістів. Впевнений, що ці публікації зацікавлять широке коло читачів нашого тижневого журналу. А ще я пропонуватиму нашому керівництву розмежувати функції стосовно видавництва журналу та виробництва фільмів і рекламної продукції, як це зроблено в Україні. Адже неможливо однаково якісно виконувати різну роботу.

— Наших читачів цікавить досвід хорватської армії щодо аспектів вступу та стосунків з НАТО. При нагоді Ви могли б передати міністру оборони запитання для інтерв'ю журналу «Військо України»?

— Я звернусь до речника міністра оборони і обов'язково передам йому цю пропозицію.

А взагалі Україна справила на мене незабутнє враження. Це дійсно європейська держава, яка, вірю, з часом стане повноцінним членом ЄС.

Бесіду вів Юрій КУЗНЕЦОВ

ВОЄНКОРИ

Борис Комський та Владислав Волошин. Два
Офіцери... Два Журналісти... Два воєнкори... І хоча
їм ніколи не доводилося працювати пліч-о-пліч в
одній редакції (як-ніяк різниця у віці вимірюється
півстоліттям), вони повною мірою відчували на собі
подих війни. Перебуваючи не один раз у самісе-
нькому епіцентрі бойових дій «с “лейкой” и блок-
нотом» за завданням редакції, вони прагнули до-
нести до багатомільйонної армії читачів та теле-
радіослухачів Слово Правди і про Війну, і про тих,
кому сама доля уготовала випробування. На міц-
ність характеру, силу волі і духу...

Борис Григорович Комський —
Людина з великої літери. Це ті
слова, які самі просяться, коли
пишеш про людину, яка ніколи —
ні на війні, ні у журналістській ро-
боті — не ховалася за чужими
спинами, яка працювала на со-
вість сама і не заганяла молодь
словами на кшталт «ви нероби й
нездари», як це полюбують деякі
«акули пера», а намагалася навчи-
ти професії.

Певно, що людина з таким харак-
тером, з таким талантом не могла
загубитися, стати посередністю.

Його юність пройшла біля дніп-
ровських круч. Йому було 17 років,
коли почалася війна, і тому він
призову не підлягав. Але хіба мож-
на було залишатися вдома, коли
всього на рік старші за нього хлоп-
ці вже віддавали свої життя за Бать-
ківщину?! Разом з однолітками пі-
шов працювати на оборонний за-
вод. Коли фронт наблизився до
Києва, молодь евакуювали зі сто-
лиці. Саме в цей час, у серпні 1941
року Борис написав вірш:

*Чи я тебе побачу знову,
Дніпро стрімкий,
Дніпро шовковий?
Чи знов з тобою обіймусь?
Чи я заплачу над тобою
Понід Чернечою горою,
Чи я до тебе повернусь?*

У боях за Київ серед тисяч воя-
ків — українців, росіян, білорусів —
загинув й батько Бориса. То ж у пе-
рші місяці війни хлопець відчув,
яке лихо вона несе.

...В Орловському піхотному учили-
щі, що базувалось тоді у Туркменії,
хлопець пройшов прискорений
курс навчання й, отримавши сержан-
тські лички, одразу потрапив у саме
пекло — на Курську дугу. Потім — мі-
нометником, плечем до плеча з това-
ришами, бойовими побратимами,
покрокував вперед, на Захід. Скільки
їх полягло на полях бойовищ... Від
багатьох не залишилось навіть мо-
гил — тільки імена та пам'ять у вір-
шах однополчанина — Бориса Ком-
ського, якому пощастило вижити:

Короткий привал

*После боя мы все
Улеглись в придорожном кювете.
Под моей плащ-палаткой
ты молча махоркой дымил.
И замызганный выюк
на щербатом дуноге-лафете
В ту промозглую ночь
нам подушку — на двух — заменил.
А когда подниматься
упрямо скомандовал взводный,
Ты с досадой спросил
(словно кто-то ответит бы мог):
— Да когда же пройду
я по этим дорогам свободно —
Чтоб не кутаться в темень,
не прятать сигарки дымок?
На измятом погоне качается
ствол миномета.
И в передней шеренге
Надсадно звенит котелок...
И ты снова сказал, будто вслух
убеждая кого-то:
— А мы все же пройдем непременно
по каждой из этих дорог!*

Борис Комський.
Патріарх військової журналістики

*Впрочем, ты не пройдешь...
За извилистой польской рекою
Над твоею могилой дрозды
по весне не поют.*

*Не на нашей земле
мы расстались навеки с тобой.
Ты прости меня, друг, —
не сберег тебя в смертном бою...
Ну а мы прошагали по топям,
лесам и долинам.*

*Эх, в каких городах
я на ратном пути побывал!..
И мне очень хотелось, чтоб эту —
«За взятие Берлина» —
Здесь, на твой обелиск прикрепили
навечно медаль...*

1945 р., 1-й Білоруський фронт

Ці пронизливі вірші беруть за ду-
шу навіть через стільки років, коли
та війна давно відгриміла. Бо в цих
рядках немає жодної нотки фаль-
ші, кожне слово — не вигадка, а на-
пружені нерви. Недаремно хло-
пець посивів у 20 років. Кожен бій,
кожна сутичка з ворогом залиши-
ла шрами на його серці. Тим біль-
ше, що серце, душа, свідомість були
журналістськими вже тоді.

Крім віршів, у короткі періоди ти-
ші та спокою між боями лейтенант
Комський писав нариси у військовій
газети про події на передовій.

І природно, що після війни Бо-
риса Григоровича призначили від-
повідальним секретарем дивізій-
ної газети «Гвардієць» Білорусько-
го військового округу.

Згодом доля воєнкора закинула
його в редакцію армійської газети

на Чукотку. Він мріяв повернутися на Батьківщину, але потрапити до Києва було непросто. Тож з усіх пропозицій Комський обрав Прикарпатський військовий округ. Саме тут — в окружній газеті «Слава Родины» повною мірою розкрився талант неперевершеного газетяра та полум'яного публіциста Бориса Григоровича Комського.

За творчу кар'єру з-під пера Бориса Григоровича вийшли вісім книжок. Зокрема, в одній з них «Фронтовики: годы войны» згадуються ті, про кого у роки війни писала фронтова газета. Його твори були перекладені білоруською, польською, болгарською, англійською, французькою, єврейською, арабською мовами; статті друкувалися у журналах «Огонёк», «Смена», «Україна», «Жовтень».

Звільнившись у запас у 1982 році, Борис Григорович не залишив ні армію, ні журналістику, які присвятив усе життя. Тож і сьогодні Борис Григорович залишається в лавах воєнкорів.

Усі, хто будь-коли працював з Комським, згадують його принципівість, чесність та порядність. Журналістів, які не гребують нічим заради дешевої слави, Борис Григорович вважає непрофесіоналами. Тож не дивно, що сам він виховав не лише двох власних дітей, а й цілу плеяду талановитих журналістів у погонах.

**Коли Владиславу Волошину
натякнули: мовляв, або ховайся,
або бери зброю й відстрілюйся,
він відповів: «Стріляти тут є кому,
а от знімати, окрім мене, нікому».**

***

Якою бачить війну журналіст? Певно, що не такою, якою її бачать солдати або генерал. Адже кореспондент ніби й не є безпосереднім учасником бойових дій... Його зброя — блокнот з олівцем або фото- чи відеокамера.

Журналіст Центральної телерадіостудії Міністерства оборони України майор Владислав Волошин за час служби у Збройних Силах мав нагоду неодноразово побувати у місіях, де несуть нелегку службу українські миротворчі контингенти.

Коли вперше потрапив на війну, було б природним відчуття страху — адже це не прогулянка садочком. Тим більше — у сучасних локальних конфліктах, коли немає суцільної лінії фронту, а ворог може чатувати будь-де й завдати удару будь-якої миті. Камера Владислава фіксувала розбиті будинки, обстріли, перестрілки. Тобто все, через що можна було показати війну, передати її сутність. За словами Владислава, він прагнучим знову потрапити у гарячі точки, працювати там, жити у батальйоні, знімати передачі про тих, хто поруч. Й це — попри щоденний ризик, небезпеку на кожному кроці.

Одного разу бойовики обстріляли колону, в якій їхав Владислав. Військові вступили в бій, Владис-

лав же почав знімати все, що відбувалося навколо. Коли його смикнули (мовляв, або сховайся, або бери зброю й відстрілюйся), він відповів: «Стріляти тут є кому, а от знімати, окрім мене, нікому». Інший випадок, у місті Ель-Кут 13–14 січня 2004 року. Тими днями у місті почалися масові заворушення, натовп спробував взяти штурмом мерію. Охороняти будівлю мали українські військові. Волошин почав знімати вуличний бій. Тут йому теж гукнули: «До укриття!» Ця турбота вояків не була безпідставною, адже під час вуличних боїв та масових безладів перш за все стріляють саме в оператора. Чому? По-перше, на відстані не видно, що людина тримає в руках — камеру чи зброю на кшталт гранатомета. А по-друге — відео часто допомагає ідентифікувати у натовпі злочинців, керівників незаконних збройних формувань. Того разу Владиславові пощастило — поки він працював, його прикривали військові.

Чи було страшно у таких випадках? Певно, що так. Але, за словами майора Волошина, він більше хвилювався не за власне життя, а за той матеріал, який назбирав ціною неймовірних зусиль.

— Те, що місцеві старости встановили пам'ятник українцям, які загинули під час теракту поблизу міста Ес-Сувейра, свідчить багато про що, — розповідає Владислав. — Якби нас вважали окупантами, такого факту не було б. Люди бачили нашу доброзичливість, бачили допомогу, що ми їм надавали у відбудові країни, тож і ставлення до нас було відповідним. Добре ставилися до нас й представники військових контингентів інших країн. Адже українці показали себе професійними вояками.

Працювати Владиславові доводилося і поруч з такими журналістами-професіоналами, як Андрій Цаплиєнко та Артем Шевченко.

Сьогодні Владислав Волошин навчається в Національній академії оборони. Але знову ж таки, зараз у нього велике бажання потрапити до Афганістану. Певно, він там буде попри будь-які обставини. Тож чекатимемо на його захоплюючі репортажі із зони бойових дій.

**Владислав Волошин.
Журналіст
Центральної
телерадіостудії
МО України**

«Ми не встигаєм озирнутись, а вже сини ідуть у бій...»

1 червня — міжнародний день захисту дітей

Стрічки новин — наче випорожнені стрічки кулеметних набоїв, випущених у дітлахів.

— У Калинові в одному з господарств на подвір'ї під обвалом дубових колод загинула чотирирічна дитина...

— У Луганську внаслідок обвалення простінки недобудованої хати загинув п'ятирічний хлопчик...

...І не хочеться навіть розбиратися, які причини цих трагедій... І майже не цікавить: хто і чому дає дозвіл на встановлення пересувних, відживших вже усі терміни експлуатації, гойдалок... Адже складається враження, наче усі діти країни — безбаченки...

І тоді, немов до останнього оплоту, до останньої цитаделі батьківської і материнської духовності, схиляється серцем до світлих і чистих, немов джерельна вода, прикладів тих сімей і родин, де дитина і її здоров'я цінніші понад усе...

У родині підполковника медичної служби Галайчука батько Богдан і мати Ірина виховують, оберігаючи кожен крок діточок любов'ю і ніжністю, доньку і чотирьох синів... Галайчуки, родичі яких — військові і з материнського, і з батьківського боку — гинули на війнах, страждали в енкаведистських таборах і засланнях, не зачерствіли серцями і крізь роки пронесли святу любов до дітей. І, усвідом-

люю, залюбки Галайчуки побачать і синів у військовій формі захисників Вітчизни...

А ось ще одна військова родина — підполковника Руслана і капітана Наталії Дубчаків, що сповідує, можна сміливо сказати, ідеологію одвічної української щиросердечності і любові до дітей. Двоє дітей — рідних по крові, і двоє — рідних за опікуєнства... Так, це — велетенський труд, а сьогодні — тим паче: дарувати турботу, ласку материнську та батьківську тим, хто знедолений відсутністю любові в дитячому житті... Наталія і Руслан на таку безмежну любов спроможні, і, певною мірою, своїм прикладом закликають українські військові родини перейматися долею дітей-сиріт... Подружжя Дубчаків дають дітям упевненість в їхніх дитячих силах, у повноцінному майбутньому, впевненість, якої донедавна у дітей не було.

Наші діти... Вони дивляться на нас своїми чистими янгольськими оченятами, довіряючи нам, батькам взагалі і батькам-командирам зокрема, в усьому — в кожному нашому слові, в кожному нашому кроці...

І не має суттєвого значення, належать ці очі немовляті, підлітку чи вісімнадцятирічному солдатові... Від нас, дорослих і досвідчених, генералів чи полковників, капітанів чи лейтенантів, просто батьків, залежить майбутнє цілої країни на ім'я Україна... Таке майбутнє такої України, коли не боїшся читати щоденні новини з острахом знову побачити рядки з повідомленням про те, що ще одна українка-першокласниця, чи ще один молодесенький українець-солдатик захлинувся у нечистотах безтурботності дорослих, безсердечності батьків і безвідповідальності держави...

У сімейному колі. Родина підполковника Руслана Дубчака

Микола ГУЦУЛЯК, батько трьох дітей

Відкрився Перший Київський Міжнародний форум з питань популяризації контрактної служби, який проходить під патронатом Міністерства оборони України та Фонду сприяння розвитку Збройних Сил України

Взяти участь у Першому Київському Міжнародному форумі з питань популяризації контрактної служби до столиці України прибули представники оборонних відомств та цивільні фахівці з 7 країн, зокрема, Словачької Республіки, Угорщини, Чеської Республіки, Польщі, Болгарії, Білорусі та Грузії.

Організаторами Форуму виступили Міністерство оборони України та Фонд сприяння розвитку Збройних Сил України.

В ході проведення Форуму його учасники обмінюватимуться думками та позитивним досвідом в організації і проведенні заходів, спрямованих на популяризацію військової служби за контрактом.

Зокрема, учасники Форуму обговорять існуючі проблеми набору у професійну армію та шляхи їх вирішення, питання соціальної політики держави по відношенню до професійних військових, стратегію та розвиток рекламної кампанії військової служби за контрактом.

Крім того, іноземні учасники Форуму презентуватимуть зразки рекламної поліграфічної продукції, що популяризують військову службу на професійній основі.

ДО ВИЩОЇ ОСВІТИ — ЧЕРЕЗ СЛУЖБУ ЗА КОНТРАКТОМ

Сформувати систему стимулювання військовослужбовців та вдосконалити систему матеріального та морального заохочення сержантів та солдатів, які проходять військову службу за контрактом, — першочергове завдання при переході на контрактну систему комплектування. Безкоштовне отримання вищої освіти військовослужбовцями-контрактниками, безумовно, зробить контрактну службу більш привабливою для молоді, якій надаватиметься реальний шанс здобути вищу освіту, не припиняючи служби.

Сьогодні, за результатами соціологічних досліджень, військова служба за престижністю в Україні посідає десяте місце, а лише сім відсотків громадян визнають військову освіту перспективною. Зрозуміло, що військово європейського зразка потребує інтелектуальних високоосвічених особистостей. Концепція підготовки військових кадрів повинна враховувати також і зміни, що мають відбутися в армії, — повну комплектацію військовослужбовцями за контрактом.

Перехід Збройних Сил України на професійну основу вимагає створення відповідних умов для їх функціонування, серед яких забезпечення соціально-правового захисту. Своєю чергою це робить військову службу більш привабливою для молоді. Проте останнім часом спостерігається тенденція дострокового звільнення з контрактної служби, відмова поновлювання її на наступний строк. Серед причин — невпевненість у майбутньому після закінчення військової служби, особливо за умов відсутності вищої освіти. Так, за даними на 2006 рік, частка осіб з базовою і повною вищою освітою серед військовослужбовців-контрактників становила лише 13,2% у загальній чисельності.

Діючий порядок вступу до ВНЗ (ВВНЗ) прокоментували нашому кореспонденту в Міністерстві освіти і науки України, в Департаменті військової освіти і науки Міністерства оборони України та Головному управлінні особового складу Генерального штабу Збройних Сил України.

Вищі військові навчальні заклади України, які здійснили прийом військовослужбовців за контрактом у 2006–2007 навчальному році:

Харківський університет Повітряних Сил (заочна форма навчання, термін навчання до 5 років за напрямками підготовки: електротехніка та електротехнології; радіотехніка; метрологія та інформаційно-вимірвальні технології; комп'ютерні науки);

Житомирський військовий інститут ім. С. П. Корольова Національного авіаційного університету (заочна форма навчання, термін навчання до 5 років за напрямками підготовки: електротехніка та електротехнології; радіотехніка; системна інженерія);

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (заочна форма навчання, термін навчання до 5 років за напрямками підготовки: комп'ютерні науки; телекомунікації; системи технічного захисту інформації);

Севастопольський військово-морський інститут ім. П. С. Нахімова (заочна форма навчання, термін навчання до 5 років за напрямками підготовки: радіотехніка; морський та річковий транспорт).

Протягом 2006–2007 років на навчання до згаданих вищих військових навчальних закладів Міністерства оборони України прийнято 419 військовослужбовців зазначеної категорії. Відбір кандидатів на навчання здійснюється відповідно до вимог Інструкції про проведення військово-професійної орієнтації молоді та фахових вступних випробувань у ВВНЗ Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах ВНЗ України, затвердженої наказом Міністра оборони України № 152 від 14 квітня 1998 р.

Як на сьогоднішній день діє нормативно-правове забезпечення пільгових умов для військовослужбовців-контрактників щодо вступу до вищого навчального закладу?

— Як таких пільг для військовослужбовців військової служби за контрактом при вступі до ВНЗ, зокрема до вищого військового навчального закладу (ВВНЗ), не існує. Відповідно до Умов прийому до ВНЗ, вони повинні на загальних умовах складати вступні випробування та брати участь у конкурсі. При цьому слід зауважити, що військовослужбовці-контрактники мають право, відповідно до Положення про проходження військової служби (навчання) за контрактом у Збройних Силах України курсантами (слухачами) вищих навчальних закладів, вступати до ВВНЗ або військових навчальних підрозділів для навчання за програмою підготовки громадян на посади осіб офіцерського складу.

Починаючи з 2006 року, військовослужбовцям військової служби за контрактом, які не мають офіцерських звань, з метою поглиблення професійних знань та здобуття базової вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» надана можливість навчатися без відриву від служби у вищих військових навчальних закладах за рахунок коштів, передбачених на це у Державному бюджеті України, (300 осіб на рік).

Для продовження цієї роботи у минулому році, відповідно до спі-

льного наказу Міністерства оборони України та Міністерства освіти і науки України «Про організацію прийому в 2007 р. слухачів, курсантів (студентів) на навчання до вищих навчальних закладів для підготовки військових фахівців з вищою освітою» здійснювався відбір кандидатів з числа військовослужбовців рядового, сержантського та старшинського складу військової служби за контрактом, які бездоганно прослужили у Збройних Силах України не менше одного терміну контракту і якщо освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» здобувається ними вперше, до чотирьох вищих військових навчальних закладів.

Чи надають пільги військовослужбовцям-контрактникам цивільні ВНЗ?

— На сьогодні на законодавчому рівні пільги для військовослужбовців-контрактників, які обирають цивільні ВНЗ для навчання, не передбачені. Під час вступу до цивільних ВНЗ рівень їх знань оцінюється за результатами вступних іспитів.

Які категорії військовослужбовців зараховуються до ВНЗ поза конкурсом?

Військовослужбовців військової служби за контрактом зараховують до навчальних закладів на конкурсних засадах відповідно до кількості набраних балів, крім окремих категорій громадян, які зараховуються поза конкурсом, а саме:

особи, яким Законами України «Про статус ветеранів війни, гаран-

тії їх соціального захисту» та «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» надане таке право;

діти військовослужбовців Збройних Сил України, інших військових формувань, працівників правоохоронних органів, які загинули під час виконання ними обов'язків військової служби.

Чи можуть військовослужбовці-контрактники отримувати вищу освіту, не припиняючи служби?

— Так, згідно з пунктом 79 Положення про проходження військової служби солдатами (матросами), сержантами і старшинами Збройних Сил України, яке затверджено Указом Президента, вони мають право навчатися на заочних і вечірніх відділеннях вищих навчальних закладів України, у тому числі за профілями, спорідненими з їх військово-обліковими спеціальностями.

Тобто, під час проходження служби військовослужбовці-контрактники мають можливість отримати вищу освіту, підвищити свій освітній рівень, не припиняючи служби. Випускники ВВНЗ отримують освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» без офіцерського звання.

Вступ до заочних та вечірніх факультетів та відділень ВНЗ здійснюється з відома командирів військових частин. Навчання не повинно перешкоджати виконанню службових обов'язків і здійснюється, як правило, за кошти фізичних та юридичних осіб.

Де можна отримати інформацію щодо вступу до цивільних ВНЗ та ВВНЗ зазначеної категорії військовослужбовців?

— Таку інформацію можна отримати через засоби масової інформації, з мережі Інтернет на вебсайтах Міністерства освіти і науки України та Міністерства оборони України у розділі «Військова освіта». Можна звернутися безпосередньо до вищого навчального закладу — як письмово, так і телефоном.

Безперечно, треба ознайомитися із загальними (державними) Умовами прийому до ВНЗ, ВВНЗ, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки (вони є обов'язковими для всіх вищих навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування та форми власності) та правилами прийому, які розробляються кожним конкретним вищим навчальним закладом. Саме у правилах прийому визначається, наприклад, перелік вступних випробувань, що проводяться під час відбору абітурієнтів для навчання у всіх вищих навчальних закладах за відповідними напрямками підготовки та спеціальностями.

Як проводиться профорієнтаційна робота у військових частинах серед військовослужбовців-контрактників?

— Профорієнтація з боку цивільних ВНЗ здебільшого спрямована на молодь шкільного віку. Сьогодні практика проведення такої їх роботи у військових частинах, серед військовослужбовців-контрактників відсутня. Може, це стане напрямом роботи для ВНЗ, бо не всі навчальні заклади виконують

держзамовлення, не говорячи вже про надання освіти на контрактній основі.

Стосовно військових навчальних закладів, то всі вони мають завдання щодо проведення військово-професійної орієнтації серед усіх категорій громадян, у тому числі й серед військовослужбовців-контрактників з метою залучення їх до здобуття вищої професійної військової освіти для подальшої військової служби в Збройних Силах України.

Зрозуміло, що є певна зацікавленість керівництва ВВНЗ, щоб саме туди вступали юнаки і дівчата, які свідомо обрали шлях, пов'язаний із Збройними Силами України, і що дуже важливо — мають відповідний досвід військової служби та прагнуть стати офіцерами.

Чи можуть отримати вищу освіту військовослужбовці-контрактники через дистанційну систему навчання?

— На жаль, вищі військові навчальні заклади на сьогодні не здійснюють підготовку за цією формою навчання. Чому? Можна назвати багато причин: це й особливості військової підготовки, й відсутність розроблених у повному обсязі комп'ютерних навчальних курсів та відповідних комп'ютерних мереж тощо.

Але, безумовно, у майбутньому дистанційна форма навчання буде застосовуватися у системі військової освіти. Нині систему дистанційного навчання використовують лише деякі цивільні вищі навчальні заклади, наприклад, Міжрегіональна академія управління персоналом. У разі вступу військовослужбовця за контрактом встановленим порядком до такого вищого навчального закладу, при наявності у нього умов для користування мережею Інтернет, така підготовка також, безперечно, можлива.

Служба у Збройних Силах України за контрактом, набуття військового досвіду, отримання вищої військової фахової освіти за державні кошти на сьогоднішній день є перспективним напрямом: суспільство здобуде армію з висококваліфікованими фахівцями, що свідомо пов'язали свою долю з військовою службою, а до Збройних Сил не потраплятимуть випадкові люди.

Підготувала Людмила ШПИТЯК

«Майбутній ліцей у Батурині матиме одну з найкращих матеріально-технічних баз в Україні».

На цьому наголосив помічник заступника Міністра оборони України капітан 1-го рангу Анатолій Грищук під час круглого столу, який відбувся за ініціативи редакції газети «Народна армія».

— Як відомо, Президент України своїм Указом визначив створення військового ліцею у селищі Батурин на 1500 осіб для навчання та виховання в ньому учнів 5–12 класів. На його виконання заступник Міністра оборони України Володимир Діброва своїм наказом призначив орггрупу для рекогносцировки та планування першочергових робіт, — зазначив Анатолій Грищук.

Майбутній ліцей у Батурині матиме одну з найкращих матеріально-технічних баз в Україні. Тут планується збудувати стрілецький тир на 25 метрів із залом для стрільби, кімнатою інструктора та кімнатою для зберігання і чищення зброї, фізкультурно-спортивні приміщення, зокрема, 4 спортивні зали, актовий зал на 2000 місць, танцювальний зал на 200 чоловік, кімнати для групових занять, мережеву телерадіостудію, бібліотеку.

Оскільки це буде ліцей з посиленою фізичною підготовкою, то в ньому заплановано неперевершений фізкультурно-оздоровчий комплекс з майданчиками для спортивних ігор, стадіоном на 2000 місць біговими доріжками, зимовим басейном, лижною станцією тощо.

Для розміщення військовослужбовців та членів їхніх сімей, вчителів та працівників ліцею проектом будівництва передбачається котеджне містечко з усією інфраструктурою.

У назві майбутнього ліцею буде також, наявно, відображена українська і військова традиція, державна турбота і опіка.

— Без відповідного фінансування Міністерству оборони це питання буде вирішити дуже складно. Проте я переконаний, що до цієї справи долучаться українські меценати, козацтво, вітчизняні бізнесмени та всі, кому не байдужа доля дітей-сиріт, які в майбутньому поповнять найкращий зріз українського суспільства — захисників свого народу і України, — констатував капітан 1-го рангу Анатолій Грищук.

Олександр КЛИМЕНКО

МИРОТВОРЦІ. UA

СЕРЖАНТ

ЯК «СТАНОВИЙ ХРЕБЕТ АРМІЇ»

Американський досвід

У контексті реалізації положень Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 роки на порядку денному гостро стоїть питання формування принципово нового сержантського складу.

До створення професійного сержантського складу в українському війську доцільно просуватися шляхом вивчення досвіду армій інших країн, зокрема армії США.

Військове керівництво армії США оцінює кадрову політику з формування сержантського корпусу ЗС як найважливішу складову військового будівництва, що має на меті забезпечити потреби всіх видів військ у високопрофесійному навченому сержантському складі.

Сержант у збройних силах США — це взірець для підлеглих, який відповідає високим стандартам і здатний їх перевершувати. Він оцінюється за трьома основними критеріями: досягнення у практичній роботі; теоретичні знання; сумлінне ставлення до слу-

жби. При цьому особливого значення надається систематичному підвищенню кваліфікації на курсах та у цивільних навчальних закладах і вислугі років. Історія армії США достовірно свідчить про те, що сержантський склад незмінно відігравав важливу роль у підтриманні постійної боєготовності з'єднань, частин і підрозділів.

В основному документі сержанта американської армії «Кredo сержанта» зазначено: «Я сержант — лідер солдатів. Як сержант я усвідомлюю, що я — член корпусу, який є «становим хребтом армії». Я зроблю все,

щоб офіцери моєї частини мали максимум часу для виконання своїх офіцерських обов'язків. Офіцери не повинні брати на себе виконання моїх обов'язків». Американські сержанти добре засвоїли, що високі вимоги до підлеглих може пред'являти тільки командир, який вирізняється бездоганністю свого зовнішнього вигляду і високими організаторськими здібностями.

У першому армійському посібнику США, який під назвою «Блакитна книга» з'явився в 1778 році в розпалі війни за незалежність, значення сержантського складу визначалося так: «Порядок і дисципліна в полку значною мірою залежать від сержантів... Важко оцінити вагомість заслуг, що досягнуті зразковою поведінкою».

Найголовніше в роботі американських сержантів — виховання підлеглих, аби вони опанували професійну етику, засвоїли професійний моральний кодекс. При цьому понад 90% сержантів американської армії сьогодні отримали освіту у закладах не нижче коледжу. Підготовка сержанта, за словами колишнього голови Комітету нача-

льників штабів ЗС США Коліна Паула, «вимагає багатьох років професійної служби». Сержанти в армії США становлять близько 40% загальної чисельності ЗС. Професіоналізм сержантського складу настільки високий, що сержанти-інструктори навчають не тільки солдатів, а й лейтенантів, які не проходили дійсну військову службу, а офіцери не вважають принизливим для себе виконувати їх накази. Така незвичайна практика сформувала думку, що без лейтенантів «армія обійтися може, а ось позбав її сержантського складу, вмиг наступить, як говорять в Голівуді, «кінець фільму».

Дисципліна в казармі — компетенція сержантів. Вони позмінно знаходяться в казармі, особливо коли справа стосується новобранців. В американській армії за індивідуальне навчання солдатів, на рівні взводу, також відповідає сержант.

Молодший командний склад американської армії поділяється за двома діловими категоріями: на стройових сержантів і технічних фахівців. Виокремивши стройових сержантів із загальної маси молодшого командного складу, американське командування наділило цю категорію військовослужбовців особливими правами. Так, тільки стройові командири отримують сержантські звання: капрал, сержант, штаб-сержант, сержант першого класу, перший сержант, головний сержант. Технікам присвоюються звання фахівця відповідного класу. Грошове забезпечення рівних категорій однакове. Проте сержант при рівному званні з фахівцем вважається старшим.

У липні 1966 року в сухопутних військах було встановлено сержантську посаду радника начальника

В армії США прийнято вважати, що без лейтенанта «армія обійтися може, а позбав її сержанта, наступить, як говорять в Голівуді, «кінець фільму».

штабу армії США. Молодший командир, який призначається на цей високий пост в званні головного сержанта, повинен давати поради міністру і начальнику штабу армії. В армії США виникло нове явище — інститут сержантів-радників командного складу.

Щоб стати повноцінним сержантом, військовослужбовець має отримати військову освіту високого рівня, накопичити професійний досвід у сфері своєї військової спеціальності, постійно самовдосконалюватися і підвищувати кваліфікацію на спеціальних курсах.

В американській армії є ради сержантів рот, батальйонів, полків, бригад, баз, дивізій, командувань. Це — перша і остання інстанція, яка визначає, чи вийде з рядового сержант. Після одного-двох років служби спочатку відбирають кращих із солдатів і за рішенням ради сержантів роти направляють на навчання. Після піврічного навчання новоспечений сержант повертається в свою роту сержантом взводу. Через три-чотири роки на раді сержантів батальйону визначають кращого з сержантів взводів і рекомендують направити його на навчання сержантів роти. Після восьмимісячного навчання він знову повертається в свою частину.

З метою отримання практичного досвіду з лютого 2007 року в рамках Програми Міжнародної військової

освіти та підготовки (IMET) розпочато підготовку сержантського (старшинського) складу військової служби за контрактом Збройних Сил України у навчальних закладах збройних сил США. Протягом 2007–2008 років вже пройшли відповідну підготовку п'ятнадцятеро військовослужбовців.

Отже, впровадження ефективної кадрової політики Збройних Сил України потребує формування нової системи цінностей щодо місця та ролі сержантського корпусу.

Щоб стати дійсно ключовою фігурою у військах, нові українські сержанти мають усвідомлювати свій високий обов'язок, бути спроможними виконувати відповідальну роботу, користуватися довірою як командування, так і підлеглих, по праву зайняти авторитетну позицію в армії.

У багатогранній ідеї професійної армії створення сержантського корпусу — чи не наріжне завдання, від своєчасного і якісного вирішення якого залежатиме стан дисципліни, рівень бойової виучки особового складу, його моральний стан, врешті-решт — життя і здоров'я кожного військовослужбовця. За всім цим — безпосередня відповідальність нової інституції української армії — професійного сержантського складу (корпусу).

Підготував Володимир КОРОТИЧ

Військове звання унтер-офіцера «сержант» (sergent, від латинського *serviens* — службовець) з'явилося в XV столітті у Франції. У російській регулярній армії існувало в 1716–1798 рр. У Радянській армії було введено 2 листопада 1940 р.; з 1946 р. в офіційних документах застосовується у сполученні «сержант і старшина».

«ДЕЗА» ВІД

ШТІРЛІЦА

Для колег легендарного полковника Максима Ісаєва 1941-й став найпровальнішим в історії військової розвідки СРСР

Боротися з міфами, як відомо, справа нелегка. Але, мабуть, найцікавіше, що самому процесу «міфоборчості» теж властиві свої міфи. Один з них говорить: «важче за все протистояти міфу, що глибоко вкоренився в національній пам'яті, став частиною історичної традиції»

Не є винятком щодо цього й історія Великої Вітчизняної війни. Товариш Сталін настільки всім не довіряв, що зрештою заплутався у власних підозрах і не повірив повідомленням розвідки про напад Німеччини на Радянський Союз. Але ні історики-«ультраортодокси», ні історики-«ультраревізіоністи» не зачіпають головного питання: насправді військово-політичне керівництво СРСР могло в першій половині 1941-го прийняти вірне рішення тільки під впливом чудесного осяяння. Тому що перебувало в щільному коконі помилкової інформації. Головним джерелом якої була — так-так, ви правильно здогадалися — хвалена радянська розвідка.

НАВІЩО ТОВАРИШУ СТАЛІНУ 32 000 ТАНКІВ?

Особисто мене це питання вперше зацікавило при читанні мемуарів Г.К. Жукова, де описувалася завзята боротьба Генерального штабу й Наркомату оборони (НКО) зі Сталіним і Комітетом оборони при Раді Народних Комісарів Союзу РСР з приводу термінового формування 20 механізованих корпусів на додаток до запланованих 9. Насправді товариш Жуков у своїх мемуарах підзабув: він просив у Ста-

ліна не 20 додаткових корпусів, а 21. І ще 25 окремих бригад на додачу. Але головне не це, а сам принцип. Навіщо військові з маніакальною завзятістю вимагали зосередження на Західному і Південно-Західному стратегічних напрямках не менш 32 000 танків, хоча прекрасно усвідомлювали — промисловість не може їх дати?

Однак навіщо саме стільки? Адже для того, щоб виправдовування було переконливим, особливо в той суворий час, воно мало на чомусь ґрунтуватися. Тим часом той же товариш Сталін навряд чи сприйняв би від своїх генералів пояснення в дусі: «для уникнення катастрофічної поразки нам була потрібна десятикратна перевага в силах і засобах, а дали тільки чотириразову...». Найімовірніше, «великий вождь» таких військових керівників відрядив би «на кофе до Берії» (просто через непотрібність, а стаття — вона завжди знайдеться!).

Проте в усій воєнно-історичній літературі радянського часу (і майже всієї — часу «пострадянського») не сказано жодного слова про те, чим керувалося вище військове командування РСЧА, коли визначало, скільки сил і засобів затребувати для гарантованого розгрому Німе-

ччини, відповідно до офіційно доктрини — «малою кров'ю й на чужій території»? Причому «жодного» варто розуміти в буквальному значенні (що явно не на користь керівництва НКО й Генштабу. Що можна подумати про Жукова Г. К. і Тимошенка С. К., які невідомо на якій підставі пропонують товаришеві Сталіну сформуванню додатково 40 танкових, 20 мотострілецьких дивізій і 25 окремих танкових бригад? Тим більше — всупереч резонним застереженням компетен-

Німці не мали ілюзій щодо спроможностей приховати напад на Радянський Союз. Тому ними був застосований прийом «закидання» супротивнику дезінформації.

тних фахівців, що танкова й авто-тракторна промисловість СРСР навіть при повній напрузі сил не може дати такої кількості бронетанкової й автомобільної техніки в необхідний термін?).

У дійсності ж справа була дещо інакша. Першим таємницю «32 тисяч» повідав відомий військовий письменник і біограф Жукова Володимир Коропов у 1991 році. Правда, зроблено це було в непрямій формі, й до того ж, хоча й у суттєво історичній, але опублікованій у літературній «Роман-газеті» статті. Тому мотивація Генштабу РСЧА й НКО СРСР «зразка весни 1941-го» залишилася практично непоміченою як професійними істориками, так й аматорами. Цитата варта того, щоб привести її повністю: «Очікувалося, що на наших західних кордонах Німеччина разом зі своїми союзниками розгорне 233 дивізії, 10550 танків, 13900 літаків і до 18000 польових гармат.»

Виходячи з доктрини, що бій наземних військ вирішується дією танків й артилерії, а авіація відіграє, хоч і важливу, але в стратегічному плані забезпечувальну роль, а також із досвіду Першої світової війни, що для гарантованого розгрому супротивника потрібна трикратна перевага в основних засобах ураження при, як мінімум, паритеті в засобах ураження допоміжних з'єднань, це означало: на Західному й Південно-Західному напрямках, з урахуванням резервів, що належали до мобілізації у воєнний час, мало бути розгорнуто не менш 230 дивізій сухопутних військ, близько 32000 танків і приблизно 54000 га-

рмат (без урахування мінометів і зенітної артилерії). Керівництво РСЧА відповідно й діяло. Більш того, навіть політика Радянського Союзу в період від капітуляції Франції й до 22 червня 1941 року багато в чому визначалася саме за цією оцінкою військової спроможності Німеччини та її союзників — оцінкою, яку давала організація під назвою «Розвідувальне Управління Генерального штабу РСЧА»...

У результаті виникла парадоксальна картина. Ні військове, ні політичне керівництво СРСР уяви не мали про те, наскільки насправді великою була кількісна перевага Червоної Армії над вермахтом! До 22 червня 1941-го ціною відчайдушних зусиль — як у плані організації військ, так й у плані мобілізації промисловості — вдалося зосередити в бойових військах західних прикордонних військових округів 10540 справних танків. І все це — проти 5000 машин супротивників: трохи більше 4600 німецьких (причому в тому числі й танків, що перебували в поточному ремонті), 210 румунських, 145 угорських і 67 фінських. Разом — більш ніж подвійна кількісна перевага при повній якісній перевазі радянської сторони. Але у самому СРСР, повторюся, думали, що сили кількісно рівні, а матеріальна частина радянських танкових військ тільки почала досягати паритету з германськими.

Наприклад, радянська розвідка доповідала, що для посилення танкових дивізій у Німеччині формуються окремі батальйони важких танків, причому, за мірками 1941 року, важкі танки фірми «Рейнметалл» нібито були броньовані 75-мм лобовою й баштовою броні. Насправді ж замість 22-х важких танкових батальйонів у германській армії був тільки один — 40-й спеціальний. До свого розформування на рубежі 1940/1941 рр. (тобто задовго до 22 червня) він мав аж... три (!) «важких» танки вагою в 23 тонни (легше, ніж навіть перші мо-

дифікації Т-34) і захищених протикульовою 15-мм бронєю (не дуже добре броньований БТ-7 був захищений набагато краще). І найголовніше: до весни 1941-го танки фірми «Рейнметалл», разом з іншими побудованими в Німеччині зразками «важких» танків (частково — взагалі з неброньованої сталі), успішно пішли в металобрухт. А радянська розвідка «попалася» на найпростіший фокус — «витік» з німецьких джерел фотографій цеху, де здійснювалося розбирання цих самих, так би мовити, танків. Зрозуміло, процедура демонтажу у «витоку» була представлена як складальна лінія з виробництва важких танків на серійному заводі...

Крім відповідного психологічного ефекту, тверда переконаність керівництва Червоної Армії у широкому оснащенні бронетанкових військ вермахту важкими танками з протиснарядним бронюванням призвела до реальних втрат, які коштували великої крові. У самий переддень війни було припинене виробництво 45-мм протитанкових й 76-мм дивізійних гармат (на користь 57-мм протитанкової та 107-мм польової гармати відповідно). Мало того, що влітку 1941 року постачання матеріальної частини артилерії опинилося в найгіршому стані (виробництво старих гармат було вже згорнуто, а нових — ще не налагоджено), так ще й «не було нещастя, так щастя допомогло».

На завершення ж «танкового детективу» можна підсумувати: поспішне формування 60 додаткових танкових і мотострілецьких дивізій, викликане бажанням домогтися гарантованої переваги над неіснуючими силами супротивника, повністю дезорганізувало бронетанкові війська. Іронія долі — якби в 1941 році радянська розвідка не одержала нових відомостей про германські танкові війська, на західному кордоні супротивника зустріли б 24 повністю укомплектовані, навчені танкові й мотострілецькі дивізії, посилені 14 окремими

Напередодні війни політичне керівництво СРСР не мало жодної уяви про те, якою насправді була кількісна перевага Червоної Армії над вермахтом!

танковими бригадами. Усього — 38 з'єднань, у кожному з яких було більше танків, ніж у кожній (крім 7-танкової) з 19 германських танкових дивізій, у реальності кинутих проти СРСР. Проте оскільки «розвідка доповіла точно», а Генеральний штаб і НКО спочатку і самі цьому повірили, і переконали вище керівництво країни в підставності своїх побоювань — у фатальну неділю 22 червня все формувалося, але нічого не було повністю готове до бою...

«ГЕНЕРАЛ, ЩО ПОПЕРЕДЖАВ», АБО ФАНТАЗІЇ ТОВАРИША ГОЛИКОВА

Справа обмежувалася не тільки танками. Радянська розвідка, як уже згадувалося, спромоглася нарахувати в угрупованні Люфтваффе й союзних з Німеччиною країн, націленому проти СРСР, майже 14 тисяч бойових літаків. Це лише ненабагато поступалося кількості справних бойових машин (15990 од.) у ВПС РСЧА від Камчатки до Белостокського виступу на 1 червня 1941 р. Знову на радянській стороні була відчутна перевага, й знову військово-політичному керівництву СРСР вона здавалася лише паритетом. Проте й це ще не все. Германська розвідка «підсунула» розвідці радянській... фальшивий тип винищувача «Хенкель-113» з надзвичайними характеристиками (у березні 1939 р. на рекордному зразку цієї машини була досяг-

нута неймовірна для тих часів швидкість — 747 км/год).

Звичайно, у таку швидкість німецького винищувача в СРСР не повірили, тим паче, що самі німці охоче «розбазікали»: стройові зразки їхніх машин дають приблизно на сотню кілометрів менше. Хитрість була в тім, що хоча «750-кілометровий» варіант «Хенкеля-113» (він же «Хенкель-112U», він же «Хенкель-100») заявлявся як рекордна модифікація серійного винищувача, насправді ніякого серійного винищувача не було й у споміні. Це був суто рекордний літак, призначений для введення в оману потенційних супротивників (та й союзників теж).

Взагалі, німці виявляли неабияку винахідливість при спробах перевірки їх «на вошість». Коли радянська делегація, засумнівавшись в існуванні «нерекордного» «Хенкеля-113», про всяк випадок замовила в Німеччині цілу партію цих літаків, германське міністерство повітряного флоту організувало випуск цієї партії заради одного радянського замовлення. У результаті для боротьби з «супервинищувачем» була навіть вироблена спеціальна тактика, а командування радянських ВПС, з одного боку, було паралізовано впевненістю в наявності у Німеччині величезної кількості сучасних бойових літаків, а з іншого — продовжувало замовляти в промисловості літаки з кулеметним озброєнням — у розрахун-

ку на високу вразливість літальних апаратів «соколів Герінга».

Коли ж почалася війна, реальний «Месершмідт-109F» успішно повертався з бойових вильотів з десятками кульових прострілів. І якщо кулеметна стрілянина по «месесерам» була малорезультативною, то германські авіаційні гармати навпаки — виявилися цілком дієвими. Всупереч поширеній легенді, найбільших втрат влітку 1941 року радянські ВПС зазнали саме в повітрі, й не тільки 22 червня (ранковий бомбоштурмовий удар по радянських аеродромах у перший день війни не знищив й 10% авіаційного угруповання, націленого проти Німеччини).

***

Сучасних істориків непокоїть питання: чому керівництво СРСР не скористалося військовим безсиллям Німеччини навесні 1941-го? Адже фактично несприятлива для радянської сторони ситуація на радянсько-германському кордоні почала складатися тільки у червні. І якби до цього часу Червона Армія завдала випереджаючого удару навіть у наявному угрупованні й навіть мобілізуючись у процесі прикордонної битви, наслідки були б катастрофічними для Німеччини. Її війська, призначені для Східного фронту, були ще розкидані на величезному просторі від центральних областей Третього Рейха до радянсько-германського кордону. Чому ж військово-політичне керівництво СРСР не скористалося з цього?

Напрошується висновок: тому що не знало про таку можливість (твердження про те, що ми не напали на Німеччину першими через вроджене миролюбство, розглядати всерйоз, мабуть, не варто)! Це правда, що про напад на СРСР радянську сторону не попереджав тільки ледачий — від посла самої Німеччини(!) в СРСР фон Шуленбурга до прем'єр-міністра Великобританії Уїнстона Черчілля. Проблема, однак, полягала не у відсутності інформації, а у здатності продуктивно з нею працювати. Оскільки відомості супроводжувалися взаємовиключними подробицями, й політична, й військова розвідка заплуталися. Взагалі, тут варто зазначити, що німці, схоже, не мали ілюзій щодо власних спро-

можностей приховати заходи такого масштабу, як напад на Радянський Союз. Тому (можливо, вперше в історії розвідок, принаймні на стратегічному рівні) і був застосований прийом «закидання» розвідувальних служб супротивника масивом суперечливих даних.

Однак, крім повідомлень загального характеру, мали бути й об'єктивні дані. І вони були. Більше того, надходили регулярно. Тільки... теж не відповідали дійсності. Радянська військова розвідка мала у своєму розпорядженні помилкову інформацію не тільки про загальні сили, які Німеччина і її союзники здатні виставити проти СРСР, а й про конкретне германське угруповання на радянських кордонах. Причому помилкову і в плані масштабів, і в плані структури, і щодо темпів нарощування, і стосовно напрямку головного удару.

Дивно, але радянській стороні не допомогло навіть те, що так полегшило перший місяць війни німцям — повітряна розвідка на території супротивника ще в мирний час. Ні, я не обмовився. Висотні фоторозвідники радянських ВПС почали розвідувальні польоти за межі радянських кордонів задовго до 22 червня. Більше того, у німецьких льотчиків був категоричний наказ не збивати радянські літаки, які «випадково» залітали в повітряний простір рейха (цікаві мемуари про повітряну розвідку над Німеч-

чиною до 22 червня 1941 року залишив, наприклад, командир екіпажу 37-го окремого розвідувального авіаполку ВВС Київського особливого військового округу Юхим Степанюк). Причому, судячи з його спогадів, повітряна розвідка над рейхом особливо активізувалася саме після славнозвісного Повідомлення ТАРС від 13 червня 1941 року...

Проте РУ Генерального штабу та іншим органам військової розвідки не тільки не вдалося розкрити повну картину зосередження германських військ проти СРСР, а й «пощастило» опинитися в полоні значних перекручувань дійсності. Повернемося до питання, чому військово-політичне керівництво СРСР не зважилося на випереджаючий удар по Німеччині, поки Східний фронт рейха був ще слабкий і неорганізований? Вище вже говорилося про танки й літаки. Тепер перейдемо до власне військ. Наприклад, на 15 травня 1941 року, на думку РУ ГШ, у прикордонній зоні СРСР було зосереджено 82–87 піхотних, 6 гірських, 13 танкових, 12 моторизованих та 1 кавалерійська дивізія. Це звучить дуже переконливо, але насправді (навіть до 22 травня) на Сході перебувало 70 піхотних (у тому числі гірські), 1 кавалерійська й 3 танкові дивізії!

Простіше кажучи, якщо військова розвідка СРСР ще з другої половини березня вважала, що війська

майбутнього германського Східного фронту вже вступили у фінальну стадію нарощування, то насправді аж до останніх чисел травня цей самий Східний фронт тримався майже на самих тільки піхотних дивізіях — позбавлених не тільки належної підтримки з боку рухомих з'єднань, а й пристойного авіаційного прикриття. Дезінформувались саме, РУ ГШ дезінформувало також вище військово-й військово-політичне керівництво СРСР. Впливали три варіанти висновків — однаково помилкові і з однаково тяжкими наслідками: 1) Гітлер дійсно не збирається нападати на СРСР до того, як переможе Великобританію. Тоді мета розгортання військ двояка — захиститися від СРСР і дезінформувати військово-політичне керівництво Великобританії; 2) Гітлер вирішив напасти на СРСР, але оскільки він зв'язаний договором про ненапад, перед війною слід очікувати короткої політичної кризи з провокаціями в дусі «Гляйвицького інциденту» серпня 1939 року; 3) Гітлер і верховне командування вермахту не визначились щодо напрямку удару.

А те, що всі ці умоглядні конструкції виникли тільки тому, що військова розвідка до неподобства завищила кількість військ, націлених проти СРСР у березні — кінці травня 1941-го, елементарно нікому не спадало на думку. Це й завадило виникненню четвертої, єдино реальної версії: німці не нападають на СРСР тільки тому, що не встигли зосередити достатні сили. Коли ж зберуть — негайно нападуть, і ніякі зусилля щодо запобігання можливих провокацій не допоможуть.

***

Яке ж резюме? Дивна позиція Сталіна «со товариші» в останні місяці перед германським нападом диктувалася невірною оцінкою ступеня готовності Німеччини до такого нападу. Оскільки ж вихідний матеріал був невірний, для пояснення незрозумілої (у контексті цього вихідного матеріалу) поведінки Німеччини були винайдені настільки ж невірні пояснення. Пояснення ці обумовили практичні висновки (вказівки військам тощо) — з укр. тяжкими наслідками.

Сергій ГОНЧАРОВ

Радянська військова розвідка мала у своєму розпорядженні помилкову інформацію про чисельність германського угруповання на радянських кордонах.

Олексій БАКУМЕНКО

АПОСТОЛИ ПЕРЕМОГИ

(Продовження. Початок у № 5)

КОМАНДАРМИ ВАЖКИХ ЧАСІВ

Генерал **Іван Юхимович Петров** в роки Великої Вітчизняної війни успішно командував армією, брав участь в обороні Одеси, Севастополя і в битві за Кавказ. З травня 1943 року — командувач військ Північно-Кавказького фронту. Він вважався «генералом оборони», адже популярність йому принесли саме оборонні бої. Проте й в організації наступу Іван Юхимович виявив свої кращі здібності полководця. У жовтні 1943 року за Новоросійську операцію йому було присвоєно звання генерала армії. Незабаром фронт був перетворе-

ний в Окрему Приморську армію. У березні 1944-го за невдачі в Криму генерал Петров був знятий з посади командувача армії і понижений у званні. З квітня 1944 року Іван Юхимович командував 2-м Білоруським фронтом і знову став генералом армії. У серпні того ж року очолив 4-й Український фронт. Під його керівництвом війська звільняли Дрогобич, Борислав, з боями подолали Карпатський хребет та перевали. У жовтні ворога було повністю вибито із Закарпаття і тим самим завершено звільнення України.

У його військовій біографії негативну роль відіграли інтриги Мехліса і дещо упереджене ставлення Сталіна. У березні 1945 року він знову був звільнений з посади, цього разу — командувача військ 4-го Українського фронту, і при-

значений начальником штабу 1-го Українського. За вміле керування бойовими діями в Берлінській і Празькій операціях у 1945 році був удостоєний звання Героя Радянського Союзу. Після війни генерал армії Іван Юхимович Петров командував військами Туркестанського військового округу, був начальником Головного управління бойової і фізичної підготовки, першим заступником Головнокомандувача Сухопутних військ, Головним інспектором МО СРСР.

***
Іван Христофорович Баграмян з 1920 року в Червоній Армії. Командував полком, закінчив Військову академію імені М.В. Фрунзе і академію Генерального штабу. Перед війною у званні полковника викладав в академії Генштабу. За рекомендацією Г. Жукова призначений начальником оперативного відділу штабу армії, згодом — штабу Київського особового військового округу, перетвореного на початку війни на Південно-Західний фронт. У грудні 1941 року призначений начальником штабу Південно-Західного напрямку, потім — Південно-Західного фронту. У травні 1942, після поразки під Харковом, був понижений у посаді, але в липні того ж року призначений командувачем 16-ї армії, пізніше перейменованої в 11-ту гвардійську, яка влітку 1943 року відзначилася в Курській битві при Орловській наступальній операції. З листопада командував військами 1-го Прибалтійського фронту. Закінчив війну генералом армії, Героєм Радянського Союзу. Звання маршала присвоєно в 1955 році.

значений начальником штабу 1-го Українського.

Після війни генерал армії Іван Юхимович Петров командував військами Туркестанського військового округу, був начальником Головного управління бойової і фізичної підготовки, першим заступником Головнокомандувача Сухопутних військ, Головним інспектором МО СРСР.

***
Павло Іванович Батов — обдарована, талановита і в той же час скромна людина. Коли після повернення з Іспанії йому запропонували посаду ко-

мандира корпусу, він був здивова-

***
Павло Іванович Батов — обдарована, талановита і в той же час скромна людина. Коли після повернення з Іспанії йому запропонували посаду ко-

ний і рішуче відмовлявся, адже до цього командував лише полком.

З початку Великої Вітчизняної — командир 9-го стрілецького корпусу Харківського військового округу, з серпня 1941 — заступник командувача, а в листопаді — грудні — командувач 51-ї армії Південного фронту. У 1942 командував 3-ю армією і був помічником командувача Брянського фронту. З жовтня — командувач 4-ї танкової армії, перетвореної на 65-ту, яка брала участь у Сталінградській і Курській битвах, а восени 1943 року — в Чернігівсько-Прип'ятській наступальній операції, в ході якої форсувала Десну, Сож і Дніпро.

Павло Іванович Батов — один із найдосвідченіших командувачів, який умів чітко організовувати взаємодію і підготовку військ до операції. Він один з небагатьох командармів, двічі удостоєних звання Героя Радянського Союзу.

***

Василь Миколайович Гордов до Великої Вітчизняної війни — начальник штабу військового округу. З 1941 року — начальник штабу 21-ї

армії, в жовтні — призначений її командувачем. У липні 1942 командував Сталінградським фронтом (20 днів), потім 33-ю і 3-ю гвардійськими арміями. 3-тя гвардійська у складі 1-го Українського фронту брала участь у Львівсько-Сандомирській та інших операціях. Генерал Гордов мав неабиякі організаторські здібності і сильну волю. За бойові заслуги удостоєний звання Героя Радянського Союзу. Після війни командував військами Приволзького військового округу. В 1950 році за сфабрикованим звинуваченням був розстріляний. Посмертно реабілітований.

***

Андрій Іванович Єрьоменко був командувачем арміями недовго: 4-ю ударною — з грудня 1941 по лютий 1942 року та Окремою При-

морською — з лютого по квітень 1944.

Вступаючи в серпні 1941 року в посаду командувача військ Брянського фронту, хвалькувато заявив Сталіну, що «розіб'є негідника Гудеріана», але зробити цього не зміг. Натомість Гудеріан розгромив Брянський фронт і спільно з Клейстом оточив війська Південно-Західного фронту.

Всі, хто знав Єрьоменка, відзначали надмірні самовпевненість та честолюбство, але не применшували його вольових якостей. За роки війни він командував різними фронтами, зокрема з березня 1945 — 4-м Українським. Звання Героя Радянського Союзу отримав у 1944 році. Маршалом Радянського Союзу став у 1955 році.

***

Василь Іванович Кузнецов на початку Великої Вітчизняної війни командував армією на Західному фронті, з вересня 1941 — 21-ю — на Пів-

денно-Західному. Перша ударна під його керівництвом відзначилася під Москвою при спробі німецьких військ форсувати канал імені Москви в районі Яхроми. Вміло організовував підготовку і ведення загальновійськового бою. Генерал-полковник Кузнецов пройшов бойовий шлях від Москви до Берліна. За роки війни він був командувачем семи армій. Третя ударна під його керівництвом брала участь у штурмі Берліна і встановила прапор Перемоги над рейхстагом. Удостоєний звання Героя Радянського Союзу в 1945 році.

***

Михайлу Івановичу Потапову вдалося уникнути трагічної долі. Командуючи 5-ю армією Південно-Західного фронту, брав участь у прикордонних

боях. У ході Київської оборонної операції значна частина його армії була оточена. При виході з кільця був важко поранений і потрапив у полон, де перебував до квітня 1945

року. Тримався мужньо й гідно. Він один з небагатьох, хто після повернення на Батьківщину продовжив службу в армії. Був командармом, першим заступником командувача військ Одеського військового округу. Звання генерал-полковника присвоєно в 1961 році.

***

Максим Олексійович Пуркаєв напередодні Великої Вітчизняної війни був одним із найбільш підготовлених воєначальників.

Це був досвідчений командир, людина високої культури — так характеризував його Г. Жуков. Війну почав начальником штабу Південно-Західного фронту. З грудня 1941-го командував 60-ю армією, перейменованою згодом в 3-ттю ударну, яка взимку 1942 року брала участь в Торопецько-Холмській операції. Просунавшись углиб фронту на 250 кілометрів, вона оточила холмське угруповання німців і знищила його. У 1943 році успішно провела Великолукську наступальну операцію. У подальшому Максим Олексійович командував військами Калінінського і Далекосхідного фронтів. Полководницькі якості генерала армії Пуркаєва (з 1944 р.) найяскравіше проявилися в ході Маньчжурської стратегічної наступальної операції.

***

Андрій Кирилович Смирнов на початку Великої Вітчизняної війни був призначений командувачем 18-ї армії Пів-

денного фронту, сформованого на базі управління і військ Харківського військового округу. Армія вела бойові дії на Кам'янець-Подільському напрямі, брала участь в Уманській оборонній операції, утримувала плацдарм на Дніпрі. В ході Донбаської оборонної операції частина армії була оточена. 8 жовтня 1941 року, при виході з оточення, генерал-лейтенант Смирнов застрелився.

***

Іван Миколайович Музиченко з 1918 року в Червоній Армії. У роки громадянської війни — комісар кавалерійського полку, мав п'ять поранень. З 1937 року — командир кавалерійської дивізії. Командував стрілецькою дивізією під час радянсько-фінської війни. З липня 1940 — командувач 6-ї армії Київського особового військового округу. З початку Великої Вітчизняної вона у складі Південно-Західного фронту брала участь у прикордонних боях північніше Львова, потім у Київській оборонній операції. На початку серпня 1941 оточена в районі Умані. Поранений Музиченко потрапив у полон.

Звільнений у квітні 1945 американськими військами. З травня по грудень 1945 року проходив спецперевірку НКВС і був повернений на службу в Червону Армію. З 1947 року — у відставці.

Нагороджений орденом Леніна і чотирма орденами Бойового Червоного Прапора.

***

Іван Іванович Федюнинський Велику Вітчизняну війну розпочав командиром стрілецького корпусу, полковником, Героєм Радянського

Союзу (1939 р.). Його корпус брав участь в прикордонних боях у складі 5-ї армії Південно-Західного фронту. В серпні 1941 року став командувачем армії. У жовтні 16 днів командував військами Ленінградського фронту, а потім, на його ж прохання, знову призначений командувачем армії. Війська під його керівництвом були стійкими в обороні і рішуче діяли в наступі. У роки війни успішно командував чотирма арміями. В 1944 став генерал-полковником. У 1955 році йому присвоєно звання генерала армії.

***

Никандр Євламπίєвич Чібісов у 1941 році — генерал-лейтенант. Під час Великої Вітчизняної командував військами військового округу, Приморською армією Південного фронту. З серпня 1942 —

командувач 38-ї армії, яка відзначилася в Курській битві, при форсуванні Дніпра. У 1943 році удостоєний звання Героя Радянського Союзу. З листопада по травень 1944 командував 3-ю і 1-ю ударними арміями. У 1944—1948 роках — начальник Військової академії імені М.В. Фрунзе.

***

Льотчик цивільної авіації **Олексій Євгенійович Голованов** не належав до категорії типових представників авіаційних командирів ВПС.

Стурбований слабкою підготовкою до «сліпих» польотів льотного складу Дальньої авіації, написав Сталіну про необхідність поліпшення підготовки екіпажів. У лютому 1941 року він очолив спеціально створений авіаційний полк і провів значну роботу в цьому напрямі.

На початку Великої Вітчизняної командував авіаційною дивізією, згодом — Авіацією дальньої дії (АДД). Підготовленість її до польотів в складних метеорологічних умовах дозволила вести бойові дії вночі і в хмарах без прикриття винищувачів і завдавати ударів по важливих об'єктах в тилу противника.

Брав участь у бойових вильотах, нальотах на Берлін, Кенігсберг, Данциг і Плоешті. Льотна майстерність і природний розум дозволили йому стати в 1942 році командувачем Авіації дальньої дії, згодом — 18-ї повітряної армії. У 1944 році він став Головним маршалом авіації, нагороджений багатьма бойовими орденами, зокрема трьома орденами Суворова І ступеня. Але звання Героя Радянського Союзу так і не отримав.

Голованов багато зробив для розвитку і вдосконалення Авіації дальньої дії, але прагнув відособити її від авіації фронтів. Великі неприємності чекали на нього після війни. У 1948 році його усувають з

посади командувача і направляють на навчання в Академію Генерального штабу, призначають командиром повітряно-десантного корпусу. В 1953 році талановитого льотчика звільняють зі Збройних Сил.

***

Сергій Кіндратович Горюнов під час радянсько-фінської війни командував ВПС 7-ї армії. На початку Великої Вітчизняної очолював ВПС 18-ї армії Південного фронту, з листопада 1941 року — командувач ВПС Північно-Кавказького фронту. З червня 1942 — командувач 5-ї повітряної армії у складі Північно-Кавказького фронту, яка брала участь в обороні і звільненні Північного Кавказу, а з квітня 1943 року спільно з 4-ю — в боротьбі за завоювання повітряного простору над Кубанню. Влітку 1943 року вона увійшла до складу Степового фронту, згодом — до 2-го Українського.

Генерал-полковник авіації Горюнов у 1945 році удостоєний звання Героя Радянського Союзу.

***

Тимофій Тимофійович Хрюкін учасник бойових дій в Іспанії, Китаї, на озері Хасан. У 1939 році командував ВПС 14-ї армії і був удостоєний

звання Героя Радянського Союзу за участь в радянсько-фінській війні.

На початку Великої Вітчизняної війни генерал-майор Хрюкін — командувач ВПС 12-ї армії Південно-Західного та ВПС Карельського фронтів. З листопада 1942 по червень 1944 року командував 8-ю, а з липня 1944 — 1-ю Повітряною армією. Керував бойовими діями авіаційних з'єднань у Сталінградській битві, при звільненні Донбасу, Правобережної України і Криму. За роки війни зробив більше ста бойових вильотів. Він один із небагатьох командувачів двічі удостоєний звання Героя Радянського Союзу (1939, 1945 рр.). Звання генерал-полковника авіації присвоєно в 1944 році.

Далі буде.

УВАГА, ФОТОКОНКУРС!

Центральний друкований орган Міністерства оборони України журнал «Військо України» оголошує Всеукраїнський фотоконкурс «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ — СПРАВА ЗАГАЛЬНА», приурочений 65-й річниці визволення України від фашистських загарбників

I. Мета фотоконкурсу

1. Створення у суспільстві позитивного іміджу Збройних Сил України.
2. Популяризація військової служби.
3. Вшанування учасників визволення України від фашистських загарбників.

II. Учасники фотоконкурсу

Участь у фотоконкурсі може взяти кожний, хто захоплюється фотографією та бажає присвятити свою фотопробу темі фотоконкурсу.

Учасник фотоконкурсу може подати від однієї до п'яти авторських фотографій.

III. Вимоги до робіт учасників фотоконкурсу

Фотографії приймаються у друкованому або електронному вигляді.

Розмір друкованих фотографій — 20х30 см, папір — глянцевий.

Розмір електронних фотографій — 20х30 см при розподільній здатності 300 dpi, формат — *.jpg.

Фотографії надсилаються до **10 жовтня 2008 року**: На адресу редакції: 04050 Київ, Мельникова, 81, а/с 72 або через глобальну мережу Internet на електронну адресу: E-mail: viysko2003@ukr.net з поміткою «фотоконкурс».

Разом з конкурсними роботами учасник надсилає лист-заявку, де вказує: прізвище, ім'я та по батькові; дату народження; місце роботи/навчання; домашню адресу та контактні телефони; назви фоторобіт із зазначенням місця і дати зйомки.

Кращі фотороботи будуть презентовані **28 жовтня 2008 року** на фотовиставці, приуроченій 65-й річниці визволення України від фашистських загарбників, а також опубліковані в журналі «Військо України».

За результатами фотоконкурсу переможці отримають дипломи та цінні подарунки.

Подані на фотоконкурс фотографії авторам не повертаються.

ВАТАЖКИ КОЗАЦЬКОЇ ВОЛЬНИЦІ

Найяскравішій постаті російської історії, герої багатьох наукових досліджень і художніх творів... Омелян Пугачов та Степан Разін за походженням, виявляється, були українцями

«Вечная малороссийская наклонность к не-удовольствию» — ця риса Омелька Пугача була виокремлена в матеріалах слідчої комісії після його підступного арешту, і саме цю рису карателі вважали однією з головних причин бунтарства цього українського козака, намагаючись не помічати інших, соціально-політичних...

А тим часом Омелько Пугач був, можна сказати, чи не першим політичним діячем, який зрозумів, що поневолені народи Росії не зможуть звільнитися самотужки, поодинокі, а лише після розвалу всієї колоніальної імперії.

Через сто сімдесят років такого ж висновку дійдуть, між іншим, і керівники ОУН-УПА, коли почнуть створювати в УПА узбецькі, кавказькі та інші національні підрозділи, проведуть з'їзд поневолених народів і навіть порушать питання про перейменування ОУН на НВРО — національно-визвольну революційну організацію, щоб такою назвою, так би мовити, інтернаціоналізувати національно-визвольну боротьбу і поширити її на територію всього СРСР. Та повернімося у вісімнадцяте сторіччя до Омеляна Пугача.

Після придушення московськими і польськими військами гайдамацького повстання Коліївщини — в Україні, що в ньому, за деякими даними, брав участь і Омелько Пугач, він втікає аж у Передкавказзя, на Терек. У нього виникає задум об'єднати всіх козаків — запорозьких, донських слобідських, волзьких, яїцьких і підняти повстання, залучивши до нього покріпачених селян та всіх пригноблених, щоб захопити Москву і встановити скрізь «вільні козацькі порядки».

Омелян Пугач народився 250 років тому, як зазначено в офіційному висновку Оренбурзької таємної слідчої комісії від 1774 року, в «козацькій малоросійській Зимовейській станиці». На допиті ж у листопаді 1774 року він повідомив, що його дід Михайло «был Донского войска Зимовейской же станицы

козак, и прозвище было ему Пугач». До речі, Бутогардівською палатою Запорозької Січі 1773 року командував полковник Пугач.

Між іншим, у цій же українській козацькій станиці Зимовейській, де за сто років до Омелька Пугача, народився інший ватажок повстання проти царизму — знаменитий Степан Разін, теж українець.

Омелько Пугач розмовляв українською. У сімнадцять років він одружився із сиротою із сусідньої Осаултської станиці, українкою Софією Недюжевою, а коли в них народився син Трохим, то хрещеним батьком його став також українець. Згодом Омелько Пугач, мобілізований до війська, побував у багатьох місцях України, а в Києві, за його словами, жив два роки, удаючи з себе хворого, щоб не служити в армії царської Росії.

Треба сказати, що українці становили значну, якщо не більшу частину населення Дону. Як зазначав дослідник Бронштейн, уже 1638 року на Дону налічувалося понад 10 тисяч «черкас» — українців. Та й назва столиці Донського козацького війська — Черкасськ промовляла сама за себе: «черкасами» колись називали українців. Українці переважали також у Волзькому козацькому війську, значна частина їх була і в Терському та Яїцькому козацьких військах. Тож закономірно,

що коли 18 вересня 1773 року на Яїку (Уралі) почалося повстання під проводом Омеляна Пугача, то українці були чи не основною його ударною силою. Колишні гайдамаки (є дані про те, що навіть сам Максим Залізняк утік з сибірської каторги і приєднався до повсталих), запорожці... Ось лише кілька прізвищ найактивніших соратників Омелька Пугача (а їх можна назвати сотні): Мелешенко, Заклиста, Журба, Новиковський, Кармацько, Шаварнівський, Журбинський, Стодола, Криворученко, Черваченко, Величко... Майже тисяча українських козаків перейшла на бік повстанців навесні 1774 року з російської каральної армії, посланої на придушення повстання, якою командував генерал Бібіков. Пугачовці з'явилися й на Запоріжжі. Як повідомляв єпископ Феодосій, у січні 1774-го на Запорозжжі були пугачовські полковники Ємельянов і Стодола, котрі закликали козаків приєднатися до повстання. Той же єпископ Феодосій писав: «Весной 1774-го года в соседстве к проживающим здесь запорожцам присоединились несколько бурлаков из пораженной пугачевщины». Та й сам Омелько Пугач після поразки мав намір «пробратися морем до запорозьких козаків».

Хтозна, якою була б майбутня доля України, якби російський уряд, спішно уклавши мир з Туреччиною, не послав проти повстанської армії Пугача свої найкращі війська, а зрадники не захопили й видали карателям свого отамана! Повстання було жорстоко придушене восени 1774-го, а 21 січня 1775-го Омелько Пугач був прилюдно замордований у Москві.

Повстання під проводом українця Омелька Пугача налякало російську царицю Катерину II — саме після цього вона вирішила знищити Запорозьку Січ, цей «розсадник» бунтів і непокори, острівець свободи в морі абсолютизму, зрозумівши, що доки буде в Україні Січ, доти житиме й Україна. Через півроку після страти Омелька Пугача російські війська підступно захопили й зруйнували Запорозьку Січ.

Отже, так звану селянську війну «під проводом Омеляна Пугачова» — найбільшу в історії Російської імперії, можна цілком вважати і українським повстанням проти

поневолювачів, одним з важливих етапів трагічної історії наших визвольних змагань. Так само, як і повстання під проводом Степана Разіна — Стеньки Разіна, оспіваного у відомій російській пісні, який на Красній площі в Москві 6 червня 1671 року після лютих тортур був четвертований за царським указом. А тим часом і Степан Разін, і повстання під його проводом прямо пов'язані з Україною. Та й сам Степан Разін був українцем, бо народився він, як вказано в архівних документах, «в малороссийской станице Зимовейской на Дону».

Ще 1663 року Степан Разін на чолі загону донських козаків разом із запорожцями успішно воював проти кримських татар. Навесні 1670 року Степан Разін очолив народне повстання, що охопило Дон, Поволжя, Підмосков'я. Не обійшло воно й Україну. Це був спільний виступ донських і запорозьких козаків, інших поневолених

Ще 1663 року Степан Разін на чолі загону донських козаків разом з запорожцями успішно воював проти кримських татар.

Московією народів і племен проти спільного ворога — московського царя. Згодом повстання переросло у війну — після того, як до разінців приєдналися українські повстанці на чолі з полковником Острогоського полку Іваном Дзиковським. Саме він ще 1668 року таємно домовився із Степаном Разіном про спільний збройний виступ — і восени 1670-го повстанням була охоплена вся Слобідська Україна. Якби не зрада промосковськи налаштованої частини козацької верхівки, то невідомо, чим би закінчилася війна під проводом Степана Разіна. Змовники захопили керівників повстання в Україні, видали їх царю. 8 жовтня 1670-го Дзиковський, його дружина Євдокія, писар Марко Жуковцев, сотники Яків Чекмез, Василь Григорів, обозний Микола Волнянка були розстріляні. Та повстання тривало ще до весни 1671-го. Повстанці здобули ряд блискучих перемог над царськими військами, захопили багато міст — ця війна охопила все Поволжя, Дон, Приуралля. По-

встанці боролися проти гніту московського царя, за козацькі вольності і порядки. Вони прагнули свободи, їх ідеалом була козацька держава. Та в квітні 1671 року тяжко пораненого Степана Разіна захопили зрадники і видали московському царю на розправу.

Після розвалу СРСР в нинішній Російській Федерації відновлюються імперські цінності і традиції, ревізується історія, тож і Степан Разін, і Омелян Пугач та інші герої, котрі руйнували основи імперії, вважаються ледь не державними злочинцями. Що ж, з точки зору імперсько-великодержавної — можливо, й так. Але не з позицій загальнолюдських цінностей. Тож Україна повинна надати політичний притулок, хоча б посмертно, своїм дітям, передусім Омеляну Пугачу та Степану Разіну, котрі ціною свого життя наближали визволення і державність України.

Данило КУПІНЯК, письменник, історик, директор Всеукраїнського благодійного фонду імені Петра Калнишевського

СПЕЦІАЛЬНЕ СПОРЯДЖЕННЯ ДЛЯ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ

Розробка, випробування,
впровадження та постачання
професійного спорядження
та уніформи для силових
структур та прихильників
активного відпочинку.

Тактичні та стрілецькі тренінги

Спеціальне Тактичне Спорядження

01004, г. Київ, вул. Л. Толстого 9а "СТС"
(+38 044) 561-45-75; (+38 067) 445-72-55;
тільки факс: (+38044) 568-59-24

www.spec-tac.com.ua

Микола ШЕМШЕЙ

ІРЖА

У переддень професійного свята медичних працівників ми друкуємо мемуари військового лікаря підполковника медичної служби Миколи Шемшея. За його плечима — сорок років служби в Збройних Силах, три з яких — у далекому та спекотному Лаосі. Власне кажучи, мемуари Шемшея — це щира розповідь про ті стосунки, які часто-густо мали місце поміж офіцерами «непобедимой и легендарной». Втім, говорити про це вголос було не прийнято. Микола Шемшей — і за це йому окрема дяка — порушив табу, яке здавалося непохитним. І тільки заради одного — аби люди в погонах, які мають честь і шану служити у війську зараз, не успадкували ті негативні явища, які, наче іржа, розїдали армійський колектив зсередини.

Після революції в Лаосі до влади прийшли соціалісти. Виживати цій країні допомагав увесь світ, у тому числі й Радянський Союз. Зокрема, радянські фахівці брали участь у будівництві госпіталю та машиноремонтного заводу, вчили лаосців літати на МІГах та цивільних АНах, розмінювали поля. У колективі склалися дружні стосунки, але повної довіри не було. Ми остерігалися говорити один одному правду, бо все доносилося працівникам КДБ, які жили поряд з нами і знали все про всіх. «Болото» йшло від на-

шого замполіта, який нацьковував людей одне проти одного.

У мої обов'язки як медичного працівника входив нагляд за санітарним станом басейну, який був місцем відпочинку для працівників посольств, консульств і торгпредств, військових і цивільних пілотів.

Те, про що я хочу розповісти, сталося на самому початку мого перебування в Лаосі. Якось я стояв біля басейну і милувався прозорою гладдю води. Аж от до басейну підійшов молодий чоловік, якого я раніше тут не бачив, і почав роздига-

тися. Я здогадався, що це прапорщик Микола Зухаренко, який тільки-но повернувся з відпустки. Був він із групи ВПС — це все, що я про нього знав.

Він роздягнувся і підійшов до краю басейна. Я подивився на нього і про себе відзначив, що людина хвора. Вся спина і плечі прапорщика були вкриті рожевими бляшками лишаю. Я підійшов до нього ближче і сказав:

— Шановний, Вам купатися не можна, у Вас лишай. А тут купаються сотні людей, і серед них діти. — Я Вам забороняю купатись! — гукнув я йому навздогін.

— Та пішов ти!.. — почув я у відповідь.

Я остовпів. Це було так зухвало і безсоромно. Незважаючи на моє попередження, він пірнув і поплив до протилежного берега. Переконавшись, що прапорщик мене не послухається, я пішов до штабу. На зустріч мені якраз ішов начальник штабу полковник Кондукторов. Я був дуже знервований і, мабуть, виглядав незвично. Він це помітив, бо, порівнявшись зі мною, зупинився і запитав:

— Що трапилося, Миколо Мефодійовичу?

Я розповів йому. По дорозі до штабу Зухаренко, мабуть, вже встиг зателефонувати старшому групи ВПС полковнику Синиці, бо поки Кондукторов відчитував Зухаренка, він уже підійшов. Я стояв поряд і спостерігав за тим, що діялося. Кондукторов розпалився, погрожував прапорщику дисциплінарним покаранням, лаяв за те, що той так зневажливо поставився до вимог лікаря, до того ж старшого за званням.

Тут втрутився Синиця.

— Добре, Сергію Яковичу, я сам розберуся із Зухаренком, — примирливо сказав він.

І на цьому ми розійшлися. Інцидент, як-то кажуть, був вичерпаний. Наступного дня у нас були польоти, і я, як завжди, о п'ятій ранку чекав на місці збору на решту групи, щоб їхати на аеродром. Возив нас Синиця на службовому автомобілі. Вже їдучи в машині, він, ні до кого конкретно не звертаючись, почав лаятися:

— Бачите, плазуни сплять собі до 7-ї ранку, а ми повинні їхати на польоти. Нікчеми, ледарі! Хіба вони можуть зрівнятися з нами!

Ми були маленькими гвинтиками величезної страшної машини, і якщо один із них дозволяв собі крутитись по-своєму, його просто знищували.

Ми — голуба кров армії, ми — еліта! А хто вони? Нікчеми... Тільки й знають, що ходити строем та човгати своїми чоботями...

Він розпалювався все дужче. Я зрозумів, що це репетиція перед розмовою зі мною. Всі в машині мовчали. Я був шокований зневагою полковника до своїх товаришів по зброї. Для мене це був як грім з ясного неба. Я виховувався на інших принципах. Це було щось казармене, солдафонське. Звідки у полковника стільки гонору і зневаги?

На аеродромі ми всі розійшлися по своїх робочих місцях. Провісши у медпункті передпольотний огляд пілотів і підписавши планову таблицю, я вийшов на вулицю. Тут до мене підійшов Синиця.

— Ходімо, — звернувся він до мене, — поговоримо.

Відвівши мене подалі від присутніх у дворі медпункту наших та лаоських фахівців, щоб ті не чули нашої розмови, він почав:

— То ти зрозумів, що вчинив неправильно? Щоб сухопутні плазуни виховували нас! Яка ганьба!..

— Дозвольте, — здивувався я. — Яка різниця, хто поставив на місце знахабнілого прапорщика, який грубо порушив дисципліну. Я не звик, щоб зі мною так розмовляли. І чому ми говоримо про це тут?

— Будь певен, я тебе швидко спроваджу звідси, — не вгавав він.

— Не Ви мене сюди оформляли і не Вам мене звідси відправляти, — парирував я.

Пройшов деякий час, і я вирішив, що наша розмова на аеродромі забута. Але це було не так. Синиця був мстивий і своєї погрози не забув. Він ненавидів і жадав помсти. При зустрічі усміхався, а за спиною виношував мстиві плани. Але сам справитися зі мною він не міг, потрібна була підтримка. Я ж поведився в рамках дозволеного, і претензій до мене не було.

Допомога прийшла несподівано. Закінчив службу в Лаосі замполіт Вимін, а на зміну йому прибув Жванін, з яким, як виявилось, Синиця закінчував одне військове

училище. Синиця розповів новому замполіту про свої плани, і вони взялися разом провчити непокірного лікаря.

І ось настав час, коли Жванін і Синиця почали активно діяти. Вони вирішили відізнати мене в Союз за допомогою політуправління Генерального штабу. Для цього в копії протоколів партійних зборів треба було вставити речення, які б компрометували мене. Копії протоколів відсилалися в Москву, а там уже робили висновки.

Ці двоє задумали обійти старшого групи генерала Гапоненка, КДБ, хоча, щоб мене за якусь провину достроково відправити в Союз, необхідне було «добро» і представника КДБ. Друкувала копія документів Люда, якій я, можна сказати, врятував життя. Якимось увечері вона виносила сміття і на стежці наступила на змію. Через дві хвилини її вже принесли до мене в медпункт. Я швидко наклав джгут вище рани і зробив все, як того вимагала інструкція. Отож, Людочка була мені вдячна — таке не забувається.

Одного разу вранці вона принесла мені клаптик паперу, на якому кривим почерком Жваніна було написано: «На проведених партійних зборах всі виступаючі жорстко критикували деяких фахівців, котрі в своїй поведінці допускали користолобство, виявляли незгідність із лаоськими товаришами, пиячили...» Серед інших прізвищ було й моє. Ось це друкарка повинна була вставити в протокол партійних зборів.

Вона взяла той папірець і принесла мені зі словами:

— Миколо Мефодійовичу, Жванін дав мені ось це, щоб я додрукувала в протокол зборів. Але я не буду цього робити. Це ж брехня, — обурилася Людочка.

Тримав я той папірець у руках і своїм очам не вірив. Це був удар в спину. Як таке взагалі можливо? На зборах про мене навіть мови не було. Це все придумано Жваніним і Синицею. Негідники!.. Моєму обу-

ренню не було меж. Вони вирішили, що таким чином розквітаються зі мною. Але я вирішив просто так не здаватися.

З тією запискою я пішов до генерала Гапоненка, який мешкав на сусідній віллі. Він прочитав і каже мені:

— Миколо, не бери близько до серця. Записку залиш мені, а сам іди й спокійно працюй. Поки я тут, ніхто тебе не скривдить.

Про цей випадок я розповів також нашому кадебісту. Вислухавши мене, він порадив:

— Сьогодні усе це напишіть, а завтра віддасте мені.

Забігаючи наперед, зауважу: поки генерал був у Лаосі, мене ніхто більше не зачіпав. Жванін зі мною не розмовляв. Друкарці «пришили» через посольство розголошення партійної таємниці, і незабаром Москва її відізнала. А коли закінчився строк відрядження у генерала Гапоненка, я залишився сам на сам зі своїми ворогами.

Тут вони знову заворушилися. Моє відрядження в Лаосі закінчувалося. Надійшла команда готувати від'їжджаючим партійні характеристики. Мені, звичайно ж, дали негативну. Члени бюро її не затвердили. Та цього виявилось замало. Тиск на мене тривав, і я вирішив поїхати в посольство і розповісти все, що зі мною роблять, секретарю загального партійного комітету Михайловському.

Згодом я підключив до цієї боротьби працівника торгового представництва СРСР у Лаосі, якому свого часу допоміг у дуже делікатній справі. Вже не знаю, чи він, чи Михайловський допоміг, але характеристику мені затвердили нормально. Згадую, що тоді на одному із партійних зборів я хотів виступити і розповісти про брудні справи Жваніна і Синиці. Записався до виступу, та коли переді мною залишилося двоє виступаючих, до мене підсів наш кадебіст.

— Навіть не думайте цього робити. Вас ніхто не зрозуміє. Першим же літаком вас обох відрядять до Москви, — сказав він.

Я, звичайно, підкорився. Проти сили не попреш. Проте сказав, що в Москві обов'язково зайду в УК. Він змовчав. Знав, чим це все скінчиться. А я ще вірив у партійну правду. Тільки потім, у Москві, остаточно переконався, що її немає. На-

«Ми — голуба кров армії, ми — еліта! А хто вони? Нікчеми...» Я був шокований зневагою полковника до своїх товаришів по зброї.

ша партія писала одне, говорила друге, а чинила третє. Ми, рядові комуністи, були маленькими гвинтиками величезної страшної машини, і якщо один із них дозволяв собі крутитись по-своєму, його просто знищували.

Ось такий моральний клімат був у нас в Лаосі. Один одного продавали, писали анонімки. Для Москви це було вигідно: нехай плебеї б'ються, в каламутній воді легше ловити рибу.

Мені більше не хотілося бути за кордоном. Я просто не міг дочекатися, коли мені дозволять повернутися до рідного дому. Рахував кожний день, кожну годину.

По приїзді в Москву я доповів своєму начальству, що повернувся з відрядження. Начальник відділу кадрів сказав, що я можу служити в Києві, начальником медичної служби вищого військового авіаційного інженерного училища. Посада відповідальна, училище елітне. Та це було потім. А поки що була Москва...

Коли пішов забирати партійний квиток (він зберігався в ЦК КПРС), попросився на прийом до члена ЦК, відповідального за трикутник В'єтнам — Лаос — Кампучія. Розповів йому свою історію. Він уважно, не перебиваючи, вислухав мене, а наприкінці сказав:

— Спасибі Вам. Ідіть. Ми в усьому розберемося.

І розібрався... Будь проклятий той час, коли я надумав іти в ЦК. Не встиг я приїхати в Моніно, як пролунав дзвінок. Мене запитував черговий по політичному управлінню 10-го Головного управління Генштабу.

— Завтра о 9-й Ви повинні бути в кабінеті начальника політичного Управління генерал-лейтенанта Ашурпова, — повідомив він.

Приїхав я вранці. Перепустка вже чекала на мене. Ліфтом піднявся в «десятку». Не встиг переступити поріг, як на мене накинувся здорovenний генерал-лейтенант:

— Ви ганьбите чесних людей, які не покладаючи рук працюють в

Лаосі. Ось полковник, — він показав на полковника в погонах танкіста, — тільки-но повернувся після перевірки з Лаосу. Там все добре. А Ви дозволили собі порочити чесних людей. Ось вам папір, ідіть в лєнінську кімнату і все опишіть. Все, що говорили вчора в ЦК КПРС.

Я взяв папір і виклав усе, що розповів в ЦК. Наступного дня начальник відділу кадрів медичної служби ВПС викликав мене до себе.

— Мефодійовичу, що ти наробив? Почав він. — Я не знаю, що тепер з тобою буде. Рятуйся сам, бо ми тобі вже нічим не допоможемо. Збирай характеристики від усіх, хто тебе знає по Лаосу. Даю тиждень. Зайди до генерала Рудного, він на тебе чекає.

Я зайшов. Микола Михайлович спокійно розпитав мене, а потім сказав:

— Я буду тебе захищати. Я не віддам на поталу свого фахівця, який три роки чесно відпрацював у тропіках. Зараз збери характеристики, їдь до Києва і приступай до роботи.

За три дні я зібрав характеристики. Це було нєлєгко. Я не знав адреси тих, хто міг мені допомогти. Але таки знайшов. Відіслав телеграму в Баку генералу Гапоненку, знайшов у Києві Кондукторова і Людочку в Москві, хоча вона вийшла заміж і змінила адресу. Вони мені не відмовили.

У перших числах липня я виїхав до Києва. Працював на новій посаді, а наказу про моє призначення все ще не було. За мене боролися... Тільки в грудні Військова рада ВПС на чолі з Головним маршалом авіації Кутаховим розглянула моє питання і дала «добро» на моє призначення. Звичайно, переміг у цій боротьбі мій начальник, генерал медслужби Микола Михайлович Рудний. Згодом мене викликали в парткомітет при управлінні штабу ВПС як свідка. На засіданні партійної комісії з партії був виключений Жванін. Це була перемога!.. Але далася вона мені нєлєгко.

Міністерство оборони України
Департамент Охорони здоров'я
Центр медичної реабілітації
та санаторного лікування
«КРИМ»
запрошує вас!

Центр розташований у затишній долині біля знаменитої Ведмідь-гори. У центрі медичної реабілітації та санаторного лікування «Крим» є можливість пройти обстеження і лікування захворювань серцево-судинної системи, органів дихання, нервової системи, опорно-рухового апарату, сечостатевої системи тощо. В Центрі працює відділення екстракорпоральної літотрипсії, де консулює лікар-уролог і за допомогою найсучаснішої апаратури проводиться роздрібнювання каменів у нирках без порожнинної операції. Лікувально-діагностична база забезпечує проведення необхідних лабораторних, ендоскопічних, ультразвукових, рентгенологічних та інших досліджень, в тому числі — ехокардіографії, спірографії, бронхо- і гастродіоскопії. Працює кабінет гірудотерапії (лікування п'явками), грязелікарня. На території Центру розташовані плавальний басейн з морською водою, дельфінарій, два кінотеатри, унікальний світломузичний фонтан, дитячі майданчики.

АР Крим.
Алуштинський р-н, смт Партеніт.
Довідки за телефонами:
(06560) 4-57-11, 4-66-00, 4-67-39
або на сайті: www.cekrym.net

Тож доброго вам здоров'я
і приємного відпочинку!

АЙЗЕНШТАДТ Юхим Самуїлович

— заслужений тренер України, заслужений працівник фізичної культури і спорту України, тренер з важкої атлетики Центрального спортивного клубу Збройних Сил України.

За п'ятдесят років тренерської роботи Юхим Айзенштадт виховав та підготував 23 майстрів спорту міжнародного класу та понад 50 майстрів спорту, серед яких всесвітньо відомий важкоатлет, дворазовий олімпійський чемпіон Леонід Жаботинський та перший олімпійський чемпіон незалежної України Тимур Таймазов.

Ветеран Великої Вітчизняної війни, суддя міжнародної категорії Юхим Айзенштадт протягом 25 років очолював Федерацію важкої атлетики м. Києва. Він і зараз продовжує тренерську роботу, передаючи свій досвід армійським спортсменам.

Юхим АЙЗЕНШТАДТ: «Офіцером авіації легендарний Жаботинський став з легкої руки... Гагаріна»

Заслужений тренер України з важкої атлетики Юхим Айзенштадт нещодавно відзначив два ювілеї: минуло вже п'ятдесят років, як тренує важкоатлетів, причому сорок із них — армійці. Спочатку він був тренером «Спартака», згодом перейшов до київського СКА. Саме з цього часу й Леонід Жаботинський розпочав свою феєричну ходу до Олімпу.

— Юхим Самуїлович, з Леонідом Івановичем Жаботинським ви були поруч протягом двадцяти років...

— Так, з 1965-го по 1985-й. За Леонідом я спостерігав з 1958 року, ко-

ли вперше побачив його на першості України серед юніорів. На той час він був «універсалом» у спорті, «розривався» між легкою і важкою атлетикою — метав диск, штовхав ядро. Але в результаті обрав штангу.

Послужний список мого вихованця вражає: він був чемпіоном Олімпійських ігор з важкої атлетики в суперважкій вазі (Токіо-64, Мехіко-68), чотирикратним чемпіоном світу, двократним чемпіоном Європи, восьмикратним чемпіоном СРСР, дев'ятнадцятикратним рекордсменом світу.

— Як Ви думаєте, звідки в Жаботинського така міць і сила?

— У ньому прекрасно переплелися такі, здавалося б, різні якості, як координація, миттєва реакція, швидкість при вазі майже 180 кг (розмір голови богатиря — 62-й, ноги — 47-й). Пам'ятаю, Льоня розповідав, як одного разу, ще юнаком, приїхавши до рідних у село Успіновка, що на Сумщині, побився з биком: «Стою, розмовляю з доярками, раптом бачу — колгоспний бик пре прямо на нас. Розмірковувати часу не залишалося — миттєво схопив його за роги і швяхнув об землю!»

— І все ж таки, напевно, атлети набирають силу ще й завдяки відмінному харчуванню?

— Не завжди. Наприклад, Льоня Жаботинський харчувався досить скромно. Здавалося б, 185 кг власної ваги, смакуй без обмежень все, що подобається. Але він ніколи, грубо кажучи, не об'їдався. Любив борщик, шматок м'яса, «лікарську» ковбаску. До делікатесів був байдужим. Віддавав перевагу чорному хлібу з пісним маслом і сіллю, а не,

скажімо, ікорці. Любив соки. На зборах у нього в кімнаті завжди стояв ящик із бутлями соків. Проте перед всіма важливими змаганнями тільки йому, єдиному атлету в радянській збірній, відкривали необмежений рахунок на харчування. Такий собі «шведський стіл» — купшуй все, що душа забажає. Пам'ятаю, кілька разів підходив до мене головний тренер збірної з проханням: «Юхим Самуїлович, підключи, будь ласка, до Леоніда двох трьох штангістів малих вагових категорій, а то їм не вистачає харчування.» Так що із Жаботинським за столом за щедрою трапезою завжди сиділо кілька неврахованих їдців.

— **Протистояння двох радянських атлантів — Юрія Власова й Леоніда Жаботинського — на Олімпіаді-64 у Токіо було чи не головною темою журналів того часу. Це правда, що ваш підопічний міг перемогти на помості маститих суперників ще й завдяки... хитрощам?**

— Я знаю, що йому у цьому неодноразово дорікав Власов. В одному з інтерв'ю він з пересердя заявив: «На Олімпіаді в Токіо Жаботинський перехитрив мене, обдурив, приспав мою пильність і переміг, хоча чемпіоном мав стати я». Ми з Льонею говорили на цю тему. Його думка така: у спорті не буває обману — у спорті є переможці й переможені! Хоча від себе можу додати: він дійсно міг приспати пильність суперника, сказати, що, мовляв, почувается кепсько. І Власов відразу давав згоду на виступ. А Жаботинський вигравав, адже насправді він перебував у чудовій спортивній формі.

Пізніше Леонід мені розповідав, що в той момент на помості думав тільки про одне: «Я повинен взяти цю вагу. Штангу треба підняти будь-що». І він дійсно штовхнув цю вагу! Та ще й як!!! Був там суддя-англієць лорд Стейт, який не симпатизував радянським спортсменам. Так ось, коли Жаботинський взяв вагу, Стейт дав команду опустити знаряддя, а Льончик все тримав і тримав штангу. І тільки коли суддя піднявся зі стільця й повторив команду, штангіст «підкорився», ставши олімпійським чемпіоном.

У наступному олімпійському циклі Жаботинський виграв три світових чемпіонати, два європейсь-

ких і два всесоюзних! І на Олімпіаді в Мехіко знову став тріумфатором. Хоча він тоді й повторив свій рекорд минулих ігор (572,5 кг), проте сума була набрана з першої спроби, а срібний призер бельгійець Серж Редінг відстав від радянського атлета на 17,5 кг!

На жаль, 1969-го Жаботинський змушений був піти з помосту. Операція на нирках надовго вивела його з ладу. І лише у 35 років, після тривалого лікування, він вирішив повернутися на поміст. На Спартакіаді Дружніх Армій (тоді існувало таке досить престижне змагання між військами соцтабору) Леоніда Жаботинського знову побачили в чудовій формі — 180 кг він взяв легко, як у свої найкращі часи.

На Олімпіаді в Мехіко наш співвітчизник знову став тріумфатором, випередивши срібного призера бельгійця Сержа Редінга на 17,5 кг.

— **Юхим Самуїлович, Ваш підопічний не лише виступав за армійський клуб, а й зробив непогану військову кар'єру — звільнився з лав збройних сил у званні полковника...**

— У ті роки такі питання вирішувалися дуже просто. Після Олімпійських ігор — 64 у Токіо Міністр оборони маршал Родіон Малиновський влаштував у Москві прийом на честь олімпійців. Ліворуч від маршала сидів Жаботинський, праворуч — Юрій Гагарін. Вручаючи лейтенантські погони, Малиновський сказав Льоні: «За успішний виступ ми вирішили присвоїти тобі офіцерське звання. Де ти хочеш служити?» Пауза. Тоді маршал Гречко, який теж був присутній, підказує: мовляв, до мене просися, у сухопутні війська. А Гагарін Малиновському: «У льотчики б Леоніда». І з легкої руки Юрія Олексійовича Жаботинський став офіцером Військово-Повітряних Сил.

— **Це правда, що в епоху тотального радянського дефіциту Жаботинський з Гнатюком не поділили... меблеві гарнітури?**

— Так, був такий випадок (посміхається). Пам'ятаю, одного разу мені зателефонували додому: «Вас із Льонею очікують на вулиці Кіро-

ва, дають квартиру в радміновському будинку. Буде присутнім і Щербицький». «Леоніде, бачиш восьмиповерховий будинок? — запитав на місці перший секретар ЦК. — Вибирай будь-яку квартиру». «Мені не потрібна будь-яка, — відповів спортсмен. — Бажано не вище третього поверху. У мене ж велика вага, а якщо ліфт зламається?» «У цьому будинку не зламається, — завірив Щербицький. — Проте з верхніх поверхів відкривається дивовижна панорама на Дніпро». Але Леонід наполіг на третьому. Щоправда, облаштовувати трикімнатні апартаменти було нічим. Усе вирішив перший секретар ЦК КПУ — забезпечити всі кімнати легендарного спортсмена меблями. Але коли Щербицький сказали, що спеціально «відкладені» для «своїх» гарнітури має забрати Дмитро Гнатюк, він відрізав: «Жаботинський у нас один, а артистів — багато. Всі меблі — Жаботинському». Того ж дня у квартиру уславленого спортсмена завезли розкішний гарнітур із червоної деревини.

— **При такому ставленні до нього партійного керівництва та вболівальників Леонід Жаботинський не хворів на «зоряність»?**

Одного разу Шварценеггер зізнався, що з самого дитинства намагався рівнятися на Жаботинського — дивлячись на фото кумира, Арнольд накачував собі м'язи.

— «Від землі» Леонід ніколи не відривався. Наведу лише один приклад. Спортсменам доводиться багато часу проводити в роз'їздах — змагання, збори. Ви не повірите, але Леонід кілька років їздив на більшість з них на власному... «Запорожці». Малолітражку йому подарували на запорізькому заводі «Комунар». Спеціально для багатиря машинку переобладнали. Щоправда, Жаботинському довелося нею керувати сидячи на задньому сидінні. «Кулібіни» підсилили підвіску, прибрали переднє сидіння. Спортсмен мені потім розповідав, як не раз, застрягнувши в піску в неходжених місцях на острові Хортиця (любив у вільний від тренувань час порибалити, поїсти шашличок), навіть не газував. Просто виходив з машини, піднімав її, переставляв та їхав далі. Лише набагато пізніше в нього з'явилася престижна на ті часи «Волга». До речі, і зараз він — член збірної ГПБДД Московської області з автоспорту. З 2000 року «ганяється» на чемпіонатах Європи по ралі серед поліцейських.

— Проте на «Запорожці», і навіть на «Волзі», на закордонні змагання не вирушиш...

— Звичайно ж, нам часто доводилося літати. Перельоти за океан багатир переносив важко, адже не вмівся у кріслах. У ті часи про терористів рідко чули, тому коман-

дири літаків без вагань пропонували Льончику зайняти місце у відсіку для відпочинку екіпажу.

А от японська велосипедна галузь дійсно «постраждала» від українського багатиря під час Олімпіади Токіо — 64. В Олімпійському селищі Жаботинський зламав кілька десятків велосипедів! На них тоді пересувалася більшість учасників Ігор. Отож японська техніка під вагою атлета робилася непридатною для подальшого використання. Льоня проїде трохи: зупинка — знову поломка. Бере наступний. Отже, від корпусу

до їдальні він «витрачав» три велосипеди.

— **Напевно, для багатьох людей Леонід Жаботинський став прикладом для наслідування?**

— Так. І не тільки в межах колишнього Радянського Союзу. У шанувальниках таланта Леоніда ходить навіть культовий актор, а зараз губернатор Каліфорнії Арнольд Шварценеггер. Виявляється, вперше він зустрівся з Жаботинським ще в 1966 році, коли той був запрошений до Австрії на святкування дня народження компартії цієї країни, де був почесним гостем. Тоді за автографом і підійшов до нього 19-річний штангіст на ім'я Арнольд. А 2004 року вже сам Шварценеггер запросив Леоніда Івановича на турнір «Арнольд-Класик» у Коламбус, штат Огайо. Там же, у присутності п'яти тисяч гостей, Шварценеггер вручив видатному штангісту приз, зроблений за спецзамовленням з гірського кришталю. А потім ще хвилин п'ятнадцять розповідав, як із самого дитинства намагався рівнятися на Жаботинського, дивлячись на його фото, качав собі м'язи. І дотепер Леонід Іванович продовжує спілкуватися з Арнольдом, листується з ним електронною поштою.

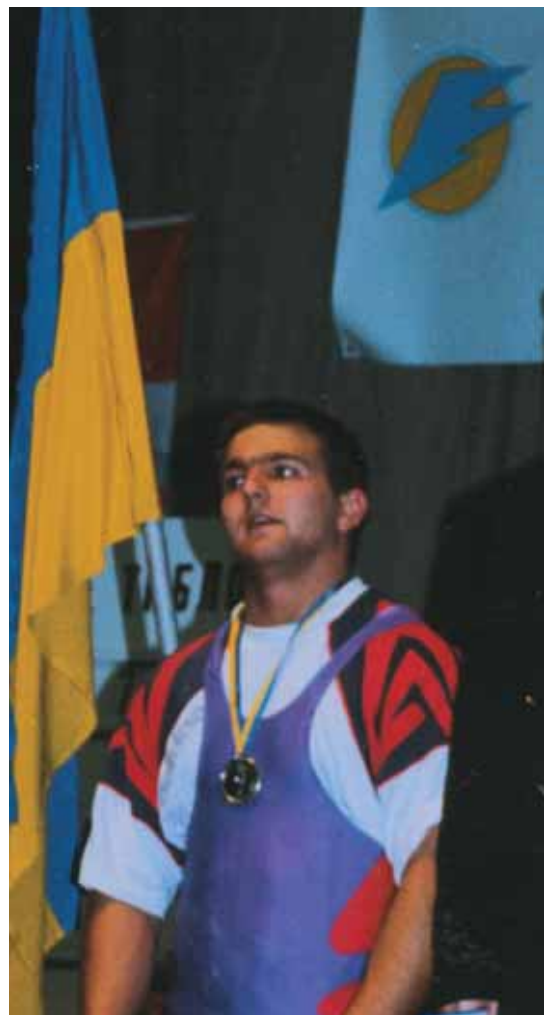
— **Скажіть, останніми роками щось змінилося в підготовці спортсменів?**

— Сучасні умови для підготовки армійських спортсменів у порівнянні з минулими роками набагато кращі. Проблема в іншому — у людей немає бажання займатися спортом. Інші пріоритети у житті. А спорт — це праця, важка і виснажлива, кожного дня, з ранку до ночі. Небагато сьогодні знайдеш людей, здатних на такі жертви.

— **Юхим Самуїлович, який подарунок на Ваше 80-річчя був найбільш приємним та неочікуваним?**

— Мої колеги підготували мені насправді «царський» презент. Організували та провели важкоатлетичний турнір на мою честь, у якому взяли участь чимало моїх вихованців. Мені дуже приємно й те, що на початку року, коли відзначав своє 70-річчя мій підопічний Леонід Іванович Жаботинський, Президент України Віктор Ющенко нагородив спортсмена орденом «За заслуги» другого ступеня. Сам же Жаботинський тоді заявив: «Українська важка атлетика зрушиться з мертвої точки, і будуть результати. Я в цьому впевнений, тому що наша нація прекрасна, здорова, сильна».

Бесіду вів Андрій СИДОРОВИЧ

ПРОМИСЛОВО-ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО МИСЛИВПРОМПОСТАЧ

Усі моделі
мисливської зброї
Іжевського
механічного
заводу

Кращі у світі луки,
арбалети для
полювання, спорту
та відпочинку

Гуртова та
роздрібна торгівля
товарами
виробників США,
Німеччини,
Фінляндії, Італії,
Чехії, Білорусі

Азербайджанські
ножі ручної роботи

04073, Київ-73
пр. Московський, 20
тел.: (044) 464-49-69
419-78-78
e-mail: ohotsnab@ln.ua

15 РОКІВ

№1
В УКРАЇНІ

ЦЕНТР ВІДНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

- **NEW!** Відновлення інформації з FLASH-накопичувачів
- Відновлення інформації з дискових накопичувачів:
HDD (у тому числі RAID), DVD, CD та інш.
- Гарантоване знищення інформації

04071, м. Київ,
вул. Верхній Вал, 34
тел.: (044) 467-7540
<http://www.epos.ua>
e-mail: recovery@epos.ua

FLASH-
НАКОПИЧУВАЧ,
ПОШКОДЖЕНИЙ СОБАКОЮ

ВІДЛАМАНИЙ ШТЕКЕР USB
У FLASH-НАКОПИЧУВАЧА

НАКОПИЧУВАЧ З СИЛЬНИМИ
ЕЛЕКТРИЧНИМИ ПОШКОДЖЕННЯМИ

ФРАГМЕНТ ПЛАТИ FLASH-
НАКОПИЧУВАЧА, ЯКИЙ
ПОБУВАВ У ПРАЛЬНІЙ МАШИНІ

ІНФОРМАЦІЯ ВІДНОВЛЕНА!